

Zápisnica

napísaná dňa 20.apríla 1948 na Poverenictve vnútra v Bratislave v prítomnosti dole podpísaných.

Vypočúvaný je:

Dr. Ivan Pietor

narodený dňa 29.júla 1904 v Turč.Sv.Matine,s.o.Turč.Sv.Martin, syn nebohého Miloša a žijúcej Márii rod.Ivánkovej,príslušný do Turč.Sv.Martina,okr.čtto.,bytom v Prahe XIX,Bubenečská 55.,vdopec,advokát a poslanec,rím.katolík,národnosti slovenskej,vojakom neboli,absolvoval 8 tried gymnázia a právnickú fakultu,živí matku a dve nedospelé deti,nehnutelný majetok nemá,má penažné úspory v čiastke asi 100.000 Kčs,dosiaľ netrestaný.

Menovaný bol napomenutý aby vypovedal len pravdu,udáva:

O s o b n é : V dom e rodičovskom býval so do 23 roku svojho veku.

V tomto čase vychodil som všetky školy od ľudovej až po absolvovanie právnickej fakulty.Moj otec Miloš Pietor, syn známeho slovenského buditeľa Abra Pietora bol redaktorom Národného hlásnika.Nakoľko i matka pochádzala z uvedomej slovenskej rodiny,dostalo sa mi v ohľade národnom prvotriednej výchovy.Otec bol za svojho života tiež väznený za politickú jeho činnosť za býv.Uhorska.Tento zomrel v roku 1914.Po jeho smrti moja majtka dostala veľkpredaj tabaku v Turč.Sv.Matine a z dôchodku tohto živila seba,mňa a okrem mňa ešte dve sestry.

Za gymnázialnych čias pracoval som cez prázdniny každého roku v Slov.národnom múzeu v Turč.Sv.Matine.Do roku 1918 som politicky neboli organizovaný.Po prevrate od začiatku hneď som sa zúčastnil organizovania študentských spolkov a pokračoval som v tejto práci i na univerzite.Bol som tiež členom ústredného výboru Svazu čs.študentstva. Okrem uvedeného spolku bol som tiež členom Sokola a to ešte v rokoch,kedy som navštevoval gymnázium.V súkromnom živote som sa stýkal hlavne so svojimi vrstovníkmi z rodiny Daxnerovej,Jesenský,Pauliny Tóta a iný.Práva som študoval v Prahe a posledné skúšky som absolvoval v Bratislave.Po vychodení školy nastúpil som miesto koncipienta u Dr.Milana Ivanku v Bratislave.

Dr. Ivan Pietor

ve a to niekoľko mesiacov, potom u Dr. Dušana Halašu v Tur. Sv. Martine tiež niekoľko mesiacov a nakoľko som mal snúbenicu v Bratislave, nášiel som si miesto u advokáta Dr. Gejzu Pogáňa. U tohto som bol zamestnaný až do skúšky advokátskej, ktorú som složil v roku 1930. Po advokátskej skúške som sa oženil so sl. Máriou Murtinovou z Lipt. Sv. Múkuláša a prijal som zamestnanie u Dr. Vladimíra Pivku, verejného notára v Bratislave. Keď mi uplynula koncipientská prax, bol som za čas spoľočníkom advokáta Dr. Gabriela Kuchtu v Bratislave. Tam ale som nemal takmer žiadne príjmy, takže som sa pokusil o samostatnú kanceláriu. Od začiatku mojej advokátskej činnosti až do konca roku 1938 som žil vo značnej biede. Až roku 1938, keď prišiel ľudácky režim a vyškratali postupne židovských a českých advokátov, dostal som za klientov tie firmy, ktoré museli mať sice slovenského advokáta ale nechceli ísiť k advokátovi ľudáckemu. V tie doby rozposlal minister Slov. štátu Poljak všetkým lepším firmám soznam slovenských advokátov, pri čom označil tých, ktorí sú režimu blízki a mňa zaradil do kategórie tých, ktorí neboli režimu blízki. Napriek tejto okolnosti moja kancelária dobre prosperovala a získal som si viacaj klientov. Behom trvania býv. Slov. štátu som v rôznych procesoch pri súde zastupoval osoby, ktoré pre svoje národné a politické presvedčenie boli prenasledované.

Až do roku 1938 neboli som politicky činný. Po Mnichove cítil som povinnosť nasledovať slavianské tradície svojej rodiny a hľadal som možnosť politickej práce. Na začiatku to boli len rozhovory s osobami, o ktorých som vedel, že sú so mnou spoločného politického presvedčenia. V tú dobu najťažšou skutočnosťou pre nás bola neznalosť skutkového stavu v medzinárodnej politike. Nevedeli sme na akú dlhú dobu Mnichovom zapríčinený stav vznikol, nevedeli sme, či bude vojna a nechápali sme mnohé skutočnosti, ako naprkl. soviestko-nemeckú smlúvu. Proti režimové činnosť som za takéhoto stavu začal vo spolupráci s poľskými agentami, ktorí pracovali v Bratislave. Vtedy totiž poľsko-nemecké nepriateľstvo bolo už zrejmé. Hlavným agentom

K. Ivan Štefan

poleským bol človek, ktorý vystupoval pod menom , ak sa nemýlim Čárskej. Počul som pozdejšie, že toto nebolo jeho pravé meno. Menší styk som mal s poleským vojenským atašé, na ktorého meno si nepamätam. Títo agenti pracovali na Slovensku proti Nemecku.

Ja a mnoji priatelia sme sa v tie doby najviacej báli rozdelenia Slovenska medzi Nemecko, Maďarsko a Polsko, čo by mohlo znamenať koniec národa. Našou túžbou preto bolo udržať Slovensko pohromade a predstavovali sme si, že v budúcnosti Slovensko môže hrať úlohu akéhosi základu siednotenia slavianstva, ako to bolo so štátom Piemont v Taliansku. Keď sme počuli, že sa začína formovať zahraničný odboj pod vedením Dr. Beneša, hľadali sme možnosť styku so zahraničím a dozvedieť sa, čo sa vo svete deje. Na návrh Dr. Petra Zatkusa a s pomocou In. Jána Ružičku, riaditeľa v Coburgu, odcestoval som preto v lete 1939 do Varšavy naoko jednať o uhlie pre firmu Coburg, vo skutočnosti ale navštíviť Dr. Juraja Sláviku, býva vyslanca republiky vo Varšave. Mimo toho mal som tiež overiť serióslosť poslania agenta Čárskeho. Vo Varšave hlavnou udalosťou bol moj rozhovor s Dr. Slávikom. Ten mi totiž prečítal dopis, ktorý bol práve dosťal od Dr. Beneša aktorý dopis Dr. Beneš napísal po svojom zájazde do Ameriky a teda po dohovore s Rooseveltom. V tomto dopise Dr. Beneš vo veľkých rysoch prepovedal údalosti tak, ako sa ony potom vo skutočnosti zbehly. Ačkoľvek ma Poliaci ubezpečovali, že vojna nebude, Dr. Beneš písal, že vojna vypukne ešte t.r., že Nemci budú mať veľké úspechy, ale že nakoniec vypukne aj vojna rusko-nemecká a aj Amerika pojde do vojny a že republika bude vskriesená.

Tento dopis mal prirodzene na moju ďalšiu činnosť rozhodujúci vliv. Prestal som preto spolupracovať s Poliakmi a myslím, že tento dopis ovplynil aj mojich politických priateľov. Na moju otázku, či máme ísť do emigrácie, Dr. Slávik mi odpovedal záporne a žiadal len, aby sme poslali nejakého katolíckeho knaza. No napriek tomu po mojej zpráve odišiel do emigrácie Dr. Ján Paulíny Tóth, dnešný máš vyslanec v Ríme. Potom sme už začali pracovať na skriesení ČSR, čo končili povstaním roku 1944.

Jan Štrba

Medzi mojich najbližších politických spolupracovníkov patrili: Dr. Peter Zaťko, Dr. Ján Paulíny Tóth, Dr. Gustav Husák, Dr. Jozef Lettrich, Ing. Ferdinand Frydman, Gabriel Padušický, Dr. Ján Ševčík, farár Pozdech, Ferdinand Dvorík/predtým Hoffmann/ a vo veľkej mieri Dr. Václav Šrobárov.

Okolo mňa som videl formovať sa hlavne tri skupiny. Jena skupina Lettrich - Husák, druhá skupina Dr. Šrobárov a tretia skupina socialistická okolo Dvoríka. Ja som požíval dôvery všetkých týchto troch skupín a robil som akúsičk spojku medzi Dr. Šrobárom a druhými dvoma skupinami.

Pri vypuknutí povstania, ktoré sme pripravovali išiel som hned prvý deň do Banskej Bystrice, kde som sa stal členom prvej SNR a bol som povereníkom pre pravosúdie. Po dobití Banskej Bystrice utekal som na východ, chcejúc tam prekročiť frontu. Nakoľko sa mi to nepodarilo, vrátil som sa v duhej polovici decembra do Liptova, kde som sa po dedinách skýval a nakoniec som dostať styk s partizánskou skupinou plk. Kureru, ku ktorému som na koniec i odišiel a kde ma zastihlo oslobodenie.

Pri tomto chcem poznamenať a poukázať na história francúzskych partizánov, nakoľko som na mniché udalosti jediným svedkom.: Roku 1944 oslovil ma v Budapešti Dr. Ján Spišiak, vtedajší slovenský vyslanec, aby som sa dal do styku s úradníkom vyslanectva Gejzom Krncom, terajším konzulom v Pittsburghu a že Dr. Spišiak mi odporúča, aby som žiadosti Krnovej vyhovel. Krno ma potom postupne soznámil s akýmsi Švajčiarom, na meno ktorého sa už nepamätam a s francúzkymi dôstojníkmi, ktorí boli v Maďarsku internovaní, ako utečení vojnoví zajatci z Nemecka. Z týchto dôstojníkov hlavnú úlohu hral kpt. Lenurien a npr. Larociere. Títo mi sdelili, že celá ich skupina dôstojníkov i mužstva, chcela by utiečť na Slovensko a buďto tam partizáčiť, alebo cez Slovensko dostať sa na východnú frontu a prebiť sa do Ruska. Ja som o tomto podal zprávu svojim spolupracovníkom, ktorí ma odkázali hlavne na mjr. Marku. Potom som soznámil Marku so

Dr. Jánom Pretn.

40

zmienenými dvoma dôstojníkmi. Potom už sme postupne ilegálne prevádzali aj ostatných Francúzov pri čom značnú úlohu hrala pani Ludmila Siveková z Trnavy, rod. Zajícová, istási manželka väzenského dozoru z Bratislav, ktorú sme nazývali " Biela pani", ďalej profesor Chole et a jeden pekár zo Seredi, ktorého myslím popravili. Ďalšia história tejto skupiny je známa.

Po oslobodení a to v prve dni februára 1945 dostal som od generála Svobodu auto, ktorým som sa hned zaviezol do Košíc. V Košiciach som najprv zastával funkciu akéhosi tajomníka Národnej rady, potom zástupcu povereníka vnútra a až 4. apríla bol som menovaný ministrom vnútorného obchodu. V tejto funkcií som sotrval do volieb 1946 a po volbách som bol menovaný ministrom dopravy, ktorú funkciu som vykonával až do februára 1948, kedy som s ostatnými ministrami občanských strán podal demisiu.

Otázka:

K veci. Čo bolo hlavnou príčinou demisie ministrov občanských strán a čo je Vám známe o pôradach, schôdzkach, ktoré predchádzaly tomuto aktu?

Odpoveď: Od istého času sa vo vláde formovaly dva bloky. Do jedného patrili členovia za strany komunistické a do druhého členovia za strany Národné socialistickú, Lidovú a DS. Zástupcovia strany soc.dem. sa raz pridali k jednej a raz zase k duhej čiastke vlády. Prirodzene stávalo sa tiež, že tieto dva bloky nepustupovaly celkom spoločne. Tak nprkl. pamätám sa, že pri niektorých slovenských požiadavkách prednesených DS hlasovali rproti návrhu nár. socialisti alebo tiež sa pamätám, že v ktorýchsi prípadoch minister Hála hlasoval so socialistickými stranami, alebo konečne tiež, že demokratickí ministri sme sa hlasovania zdržali. Ku koncu roku stúpalo napäťie medzi stranou komunistickou národné socialistickou. Vláda stávala sa práce neschopnou, lebo celé zasadnutia vlády boli vyplnené debatami medzi týmito dvoma stranami. Zástupcovia ostatných strán sa debát účastnili málo a tak nprkl. za DS hovorieval len námestník Kočvara. Toto napäťie dosiahlo vrchol prvý raz v prípade tzv. milionárskej dávky. Členovia vlády mimo strany komunistickej videli sme v návrhu min.

financií už predvolebný agitačný krok. Kríza sa ale urovnala, avšak dôvera medzi stranami sa už nevrátila. V bojoch medzi dvoma hlavnými stranami bolo pokračované a nové vyvrcholenie krízy prišlo pri otázke príplatkov ku platom štátnym zamestnacom začiatkom tohto roku. Priebeh tejto krízy je známy a ja neviem k nemu čo dodať. Moja mienka o tomto boji je tá, že na oboch stranách nešlo ani tak o vec, ako o záchrane politickej prestíže. Vo vláde prítomný predseda ÚRO Zápotocký vyhlásil, keď videl, že vláda prijala návrh ministra Miera všetkymi hlasmi proti hlasom komunistickým, že ÚRO nepripustí prevedenie tohto usnesenia vlády a že za tým účelom svolá sjazd.

K novej srážke medzi národnými socialistami a komunistami došlo vtedy, keď minister Drtina sdeloval vláde, že minister Nosek jedným aktom pozbavil funkcie všetkých policajných riaditeľov v Prahe počtom 8 /osem/ a nahradil ich príslušníkmi strany komunistickej. Vláda sa vtedy usniesla zase všetkými hlasmi proti hlasom komunistickým na úprave ministra vnútra, aby spomenutý akt odvolal a nepreviedol. Potom sme sa dozvedeli od národných socialistov, že akt ministra vnútra bol prevedený a zástupcovia strany komunistickej vo vláde dávali na javo, že usnesenie vlády neprevedú. Vtedy boli porady medzi jednotlivými stranami teurer denne a medzi občanskými stranami bol vyslovený názor, že túto krízu a nedôveru medzi stranami možno vyriešiť len čím včaššími volbami. Posledné dni pred podaním demisie nám národní socialisti sdaliili, že sa dozvedeli, že po sjazde ÚRO, ktorý sa mal konať v nedeľu, Modlá Gottwald podať demisiu. Tento úmysel Gottwaldov sme si vysvetlovali tak, že Gottwald sám vidí východisko vo volbách a preto, že chce si udržať iniciatívu v rukách a chce vyvoľať krízu vtedy a z takej príčiny, ako by to bolo vhodné pre volebnú agitáciu strany komunistickej. Tomuto sme chceli predísť a preto sme sa rozhodli podať demisiu ešte pred nedeľným sjazdom ÚRO. Ale i bez toho boli sme rozhodnutí neúčastniť sa zasadnutí vlády, kym nebude daná záruka, že usnesenia vlády budú prevádzané.

Dr. Jozef Páštov

Otázka: Čo bolo účelom Vašej cesty na stredný východ, s ktorými osobami ste túto cestu podnikol, kedy na čí popud? Vymenujte chronologicky všetky cudzie vlyvnejšie osoby s ktorými ste počas tejto cesty prišiel do styku a kde - ktorých mestách?

Odpoveď: Prednosta leteckého odboru ministerstva dopravy gen. S t a n o v s k ý podal mi návrh, aby delegácie ministerstva dopravy navštívila štaty stredného východu. Podľa návrhu vypracovaného leteckými odborníkmi maly sa navštíviť Grécko, Turecko, Libanon, Paæstína a Egypt. Československé aerolinie boli totiž jedinou stredoeurópskou leteckou spoločnosťou, ktorá mala linky na Stredný východ a ktorá mala v tých krajoch veľmi dobrý chýr. Dokonca z Libanoru dostali sme ponuku, aby sme založili tam miešanú libanónsko-československú leteckú spoločnosť do ktorej by sme dali nás personál a naše skúsenosti. Ďalej bolo treba dať do poñiadku smluvný stav po ~~mi~~ stránke leteckej s týmito štátmi a konečne ukazovala sa nádej, že by sme naše výnosné linky mohli predísť na jednej strane až do Indie a na druhej strane až do južnej Afriky. Preto bolo treba jednak vyjednávať s kompetentnými činiteľmi spomenutých štátov, jednak odborníkmi prehliadnuť letištia a iné technické predpoklady plánovaných leteckých líniiek. Generál S t a n o v s k ý ma požiadal, aby som pre väčšiu váhu posielanej delegácie účastnil sa zájazdu aj ja. Po odborných návrhoch som ja zájazd schválil a zájazdu som sa aj ja zúčastnil. Za Min. dopravy účastnili sa zájazdu mimo mňa: gen. S t a n o v s k ý, Ing. D r b o h l a v, Miloš Procházka, Ing. Milan F á b r y a moja sekretárka Charlota F r y d m a n o v á. Za ČSA účastnili sa zájazdu dva odborníci a za Min. financií ďalší dva. Mimo toho ma sprevádzala, ako vždy na zahraničných cestách, nakoľko som vdovec, moja sestra Nadežda H e j n á. Na prosbu mojho predchodec u ministerstve ge. H a s a l a svolil som, aby na vlastné náklady išla s nami jeho manželka a tak isto z Ríma počnúc až zase po Rím manželka nášho vyslanca v Ríme Br. Paulíniho Tótha. Zájazd sa začal niekedy začiatkom decembra 1947. Prvá naša zastávka bola v Ríme, odkiaľ sme mali hneď v ten deň odletieť do Athén, ale pre zlé počasie sme odleteli až na druhý deň rano.

Dr. Ivan Pistor

Vtedy som sa v Ríme stretol len s našim vyslancom a jeho manželkou.⁴³ V Athénach som nechal jednať o leteckých otázkach len gen. S tanovského, lebo som nepovažoval za eporturné vystupovať oficiale vo štáte, kde sme nemali vyslanca. Z miestnych činiteľov stretol som sa len s našim úradným exponentom, ktorý tam zastupoval Ministerstvo financií alebo Národnú banku a s majiteľom obchodnej formy, ktorá mala generálne zastúpenie ČSA. Na meno sa nepamätam. V Athénach, ako sa pamätám sme spali dve noci a to za Athénmi v hoteli "Semiramis". Z Athén sme leteli do Cyrihradu, kde sme sa zdržali len na prehliadke mesta asi dve hodiny. Bol som privítaný a celý čas sprevádzaný naším generálnym konzulom. Z Carigradu sme odleteli do Ankary, kde som sa stretol s tureckým ministrom dopravy / na meno nepamätam / a to raz na večeri u nášho vyslance a raz na recepcii, ktorú dával turecký minister na moju počest. S týmto ministrom som sa shováral veľmi málo, nakoľko on nevedel nemecky a ja nehovorím ani francúzsky, ani anglicky. Jak na večeri u nášho vyslance, tak na recepcii bolo prítomné ešte niekoľko tureckých hodnostárov a to, nakoľko som nerozumel vyšší úradníci Ministerstva dopravy, ale ani jednoho nepoznám. Úradne o leteckých otázkach jednali zase naši mnou spomenutí odborníci pod vedením gen. S tanovského, ktorý mi ovšem podával zprávy. V Ankare, ako sa pamätám sme sa zdržali tri dni. Odleteli sme odleteli do Bejrutu. Tam som urobil zdvorilostnú návštavu v kancelárii prezidenta republiky, ďalej na Ministerstve zahraničia a Min. dopravy a to vo sprivede ge. S tanovského a nášho diplomatického zástupcu p. S taneka. Žiastnil som sa večere, ktorú dával na našu počest nás obchodný zástupca pán Hamuie, kde som sedel medzi prezidentom správneho súdu a predsedom advokátskej komory. Tiež pán S tanek nám dával večeru, ale tam žiadne oficiale osoby neboli prítomné. Z Bejrutu, kde sme spali asi dve noci, sme odleteli do Lyddy, vedľa Jeruzalema. Pre panujúce nepokoje v Palestíne zdržovali sme sa len na letišti, kde som bol stále vo sprivede nášho ge. konzula Nováka a vícekonzula Dr. Kordiča. Na letišti sme obedovali a pri obeze s nami sedel a myslím aj obed platil britský veliteľ letišta, akýsik letecký podmaršal. Z Lyddy sme odleteli ešte v ten deň do Egypta a

Dr. Ivan Bretn

to do Kaire. V Kaire som navštívil vo sprievode gen. S t a n o v s k é h o ministra železníc a štátneho tajomníka pre civilné letectvo a tiež generálneho direktora dráh. Náš vyslanec K r u c k ý dával na moju počest obed alebo večeru, ktoréj sa účastnili spomenutí traja hodnostári. Náš vyslanec pozval tiež miestnych žurnalistov na tlačovú konferenciu so mnou, ktorá sa odbývala na vyslanectve. Z Kaira sme urobili jednodenný výlet do Luxoru na Nýle, kde sme si prehliadli vykopávky. Dohromady sme v Egypte boli asi tri dni a tri noci. Z Kaira sme odleteli do Athén, kde však sme nesmeli vystúpiť ani z lietadla, lebo sme prichádzali z Egypta, kde bola cholerová epidémia. Hned v ten deň sme odleteli do Ríma a ešte v ten večer dával náš vyslanec Dr. Paulíny Tóth na moju počest večeru, ktorej sa účastnil talianský minister železníc a asi dvaja poslanci. Mená neviem. Z Ríma sme na druhý deň odleteli do Prahy. Celá naša cesta trvala asi 13 dní.

O t á z k a : Kedy ste prišiel prvý raz do styku s americkým velvalancom Steinhardtom a jeho suitou, pri akej príležitosti? Objasnite Váš úzky vzťah k americkému velvyslancovi a čo bolo cieľom Vašich vzájomných návštev a schôdzok?

Odpoveď: Neviem už, kedy som bol so Steinhardtom predstavený. Raz v zime, ak sa dobre pamätám v roku 1945-1946 bol som pozvaný na večeru ku Steinhardtovi na veceru, kde som sa ešte vedla jeho manželky a s druhej strany sedel minister N o s e k . Potom som bol u Steinhardta na hromadnej recepcii a raz v zime v lete. Ja sám som pozavolal rodinu Steinhardtovu na večernú recepciu k sebe, avšak prišiel len sám Steinhardt. Okrem toho som bol na večeri u Jána U r s í nyho, kde bola prítomná celá rodina Steinhardtova. Mimo týchto prípadov som nikdy so Steinhardtom nebola, iba ak sme sa videli na nejakých štátmych spoločenských príležitostach. Ničdy žiadnu schôuzu som s ním nemala. Z celého amerického vyslanectva poznám len legačného radcu B r u y n s a a jeho manželku, s ktorými som sa stretol pri tých istých príležitostach, ako so Steinhardtom, ale na recepcii u mňa boli obaja. B r u y n s a som viadal hrať golf v Klánoviciach asi dva razy, ale už neviem s kým.

Štefan Čížek

45

Otázka: Odkedy poznáte Dr. Kabeša a pri akých príležitostach ste s ním prichádzal do styku a čo bolo predmetom Vašich rozhovorov?

Odpoveď: S Dr. Kabešom ma soznámil Dr. Jaroslav Hušek pri niektornej spoločenskej pražskej priležitosti. Nikde inde som sa s Dr. Kabešom nevidel, ako na spoločenských večeroch, kam som bol v zime 1946-47 zvávaný, ale nakoľko sa pmaštám, mimo niekoľko spoločenských frázi som nikdy žiadnen rozhovor s ním nemal. Dr. Jaroslav Hušek ma viackrát pozýval, aby som navštívil Kabešovcov, ktorí majú údajne peknú sbierku starých obrazov, ale ja som u Kabešov nikdy nebola ani neviem, kde bývajú.

Otázka: Od kedy poznáte Dr. Hušeka, čo viete o jeho osobe politickej činnosti a stykoch?

Odpoveď: Dr. Huška poznám ešte z doby pred svetovou vojnou, keď bol súdom v Bratislave. V mojej spoločnosti sme ho považovali za človeka veľmi neschopného, ktorý si zakladal na svojej telesnej kráse a bol vo spoločnosti predmetom posmechu. V roku 1939 bol odsunutý do Čiech a nemal som o ňom žiadnych zpráv. Keď som, ako minister vnútorného obchodu prišiel do Prahy, našiel som ho s prekvapením, ako úradníka tohto ministerstva. Nás styk počas doby, čo som bol na tomto mieststve bol stály a Dr. Hušek ma soznámil s pražskou spoločnosťou. Ako som pozoroval táto spoločnosť nemala o ňom lepšiu mienku, ako spoločnosť bratislavská. Aj na Ministerstve obchodu sa ukázal časom, ako neschopný úradník. Keď som prechádzal do Ministerstva dopravy nevzal som ho sebou a dokonca keď si minister Franecký pýtal o ňom referencie, nedoporučil som ho za úradníka Ministerstva unifikácií. Dr. Hušek sa preto nahneval, prerušil so mnou spoločenské styky a pomlúval ma pred ľudmi. že by bol vyvíjal dajakú politickú činnosť, omom nemám vedomia a vzhľadom na jeho menej cennosťbaj pochybujem. Dr. Zenkl mi raz bol sdeľoval, že sa u neho uchádzal o miesto v kabinete a to asi v tu dobu, keď chcel istť aj ku ministru Franekovi, ale ja som mu dal informáciu, ako Dr. Franekovi.

Si. Ivan Prota

Otázka: Ktoré osoby okrem Vás udržovaly styk s Dr. Kabesom a Dr. Hušekom, pokiaľ ide o osoby z cudzích zastupiteľských úradov, kde, kedy a čo je Vám známe o schôdzkach, ktoré sa konaly na byte týchto?

Odpoveď: Nemám vedomosti, že by Dr. Hušek a Dr. Kabes ma- li dajaké styky s cudzincami a nemám vedomosti, že by na ich bytoch boli dajaké schôdzky. Pamäťam sa len toľko, že keď ma Dr. Hušek zval do Kabesova, povedal mi, aby ma nalákal, že tam bude prítomný aj nebohý minister Masaryk. Ja som na byte ani jednoho pri žiadnej príležitosti a nikdy vo svojom živote nebola. U Huškovi viem kde býval a o Kabesovi ani to neviem.

Otázka: Máte vedomosť o stykoch a schôdzkach ministra Zenkla s predstaviteľmi amerických zastupiteľských úradov?

Odpoveď: O tom nemám žiadnych vedomostí, jedine čo viem, navštívil Zenkla riaditeľ medzinárodsnej banky. Toto viem z toho, že mi o tom Zenkľ hovoril.

Otázka: Od kedy poznáte šéfa americkej misie plk. Koteka, pri akej príležitosti ste prišiel s menovaným do styku a s ktorými osobami z našich vlyvnejších činiteľov sa tento stýkal?

Odpoveď: Ešte roku 1945 ma pozval Ursíny na večeru, na ktorú nás údajne pozvali americký Češi a Slováci. Bolo to ešte v dobe, keď v Prahe bol nedostatok potravin a Ursíny mi sdeľoval, že sa aspon najeme z dobrých amerických zásob. Večera sa konala niekde na Malej strane a mimo mňa bol určite prítomný Ursíny a štátny tajomník Lichner. Neviem, či mimo nás tam ešte niekto bol. So strany hostiteľov, ako sa pamäťam boli prítomní štyria mužský a to myslím všetko dôstojníci. Jeden z nich silného vzrastu sa choval tak, že som videl, že buďto on je domácim pánom, alebo najvyššou šaržou. Pri predstavovaní som si mena nezapamätal, ale pozdejšie som sa dozvedel, že tento dôstojník sa menuje Kotek. Na obsah rozhovoru sa dnes už po troch rokoch nepamätam. Po tejto večeri som sa nikdy viac s Kotekom neshovárala, ale výdaval som ho v tanecnom kláre "Esta" a to vždy vo spoločnosti dám. Keď som sa mu z počiatku pozdravil, videl som na jeho opäťovanom pozdrave, že ma už nepozná.

Nemám vobec žiadne vedomosti s ktorými ľudmi sa K o t e k stýkal.

Otázka: V akom pomere ste s Ing. L o z o v s k ý m, odkedy tohto poznáte a čo viete o jeho spoločenských stykoch, ktoré tebto udržoval s americkými a anglickými dyplomatmi?

Odpoveď: Nakoľko sa môžem rozpamätať, prvý raz som počul o L o z o v s k ý m vo Správnej rade Slovenskej banky, u ktorej sa jeho firma začiatkom vojny uchádzala o úver. Myslím, že sme si boli predstavení ku koncu vojny vo Slovenskom veslárskom klube. Inak som cez vojnu sa s ním nikdy neshováral. Po mojom príhode do Prahy posielal mi gratulácie k Novému roku, k narodeninám, k menovaniu ministrom dopravy a pozval ma tiež raz asi pred dvoma rokmi na večeru. Ines sa už nepamätam, kto sa večere účastnil, ale myslím, že tam bol aj štátny tajomník L i c h n e r . Ja som vycitil, že jeho spoločenská pozornosť voči mne je zdvorilosťou obchodníka, ktorý si chce nakloniť na svoju stranu človeka vo vlyvnej pozícii. Raz na Ministerstve dopravy bola vypísaná súťaž na stavbu riaditeľstva železníc v Brne, s nákladom asi 40 milionov. Fa. L o z o v s k é h o vysla zo súťaže, ako najlepšia, ale odborové organizácie ma žiadaly, aby som použil svojho mimoriadneho zákonného práva a stavbu zadal sdružením býv. nemeckým firmám a to preto, lebo tieto firmy mali byť znárodené. Trebárs tieto firmy boli v súťaži drahšie, žiadosti Odborových organizácií som vyhovel. Od tých čias zdvorilosti L o z o v s k é h o voči mne prestaly. Z jeho spoločenského kruhu poznám len Dr. L o j e k a z Bratislav a Dr. P e t e r s a z Prahy, obaja advokáti, ktorí L o z o v s k é h o zastupovali. O jeho stykoch s Američanmi a Angličanmi neviem nič. Počul som len to, že L o z o v s k ý prevádzka v Egypte akúsik velikú stavbu, ale za mojho pobytu v Egypte som o tom nič nepočul a ľudí od jeho firmy som nevidel.

Otázka: Zúčastňoval ste sa dôverných schôdzok v byte Ing. L o z o v s k é h o ? Ak áno, uvedte ktoré osoby okrem Vás sa ich zúčastňovaly a aké debaty boli na týchto schôdzkach vedené z hľadiska našej vnútornej a zahraničnej politiky?

Odpoveď: Okrem spomenutej už večere som nikdy v Lozovského byte nebola a o žiadnych schôdzach u neho konaných som nikdy nepočul.

Otázka: Aký je Vás pomer k ministru Lichnerovi? Čo viete o jeho stykoch s poslankyňou Koželuhovou?

Odpoveď: Nevylučujem, že som Lichnera poznal už pred vojnou, ale nepamätam sa na to. Keď som bol menovaný ministrom a on štátnym tajomníkom, počul som, že ho to trochu rozladilo voči mne, lebo on mal väčšie zásluhy proti mne. Postupom času sa ~~xxxxxx~~ vyvynulo medzi nami také priateľstvo, ako aj medzi ostatnými členmi vlády za DS a členmi predsedníctva DS. Nemožem povedať, že by bol patril z politikov medzi mojich najbližších priateľov, ale priateľmi sme boli. Nakoľko sa pamätám bol som ku nemu pozvaný dva razy na spoločnú večeru a ja som ho taktiež dva razy pozval na recepciu ku mne. Jeho najblížší priatelia boli však tí, s ktorými pracoval pred vojnou v agrárnej strane. O jeho stykoch s Helenou Koželuhovou neviem nič a prekvapuje ma, že by mal nejaké styky, lebo o nich ani on ani nikto iný pre mňou nehovoril.

Otázka: Čo viete o zmene vo vedení Lidovej strany, ktorá sa mala uskutočniť na nátlak niektorých činiteľov pravicových strán, medzi nimi Dr. Petersa, Procházkmu, Koželuhovej a ministra Lichnera? Ktoré osoby sa maly ujať potom vedenia tejto strany?

Odpoveď: Podľa toho, ako som po politických rozhovoroch počul, ale neviem už udať množstvo prameňov, stranu lidovú formálne viedol Dr. Šrámek, ale fakticky minister Haála. Proti Hálovi vo strane stalo krýdlo vedené ministrom Procházkom a Helenou Koželuhovou. Tento boj bol stály a ja som tak vedel, že nemože byť rozriešený, kým Šrámek žije. O nejakom vyvrcholení otázky predsedníctva strany neviem, ale viem, že bola kríza vo strane, keď vylúčili z nej Helenu Koželuhovú. Ak sa dobre pamätám bolo to vtedy, čo mi hovoril Dr. Peters o ktorek som vedel, že je akýmsi miestnym činiteľom Lidovej strany v Prahe, že ho poučili funkciu, ba dokonca mylsím aj vylúčili zo strany. Tiež tak viem, že krýdlo Procházkovo bolo pravejšie, ako krýdlo Hálovo. O akýchkľivek stykoch Lichnera s Lidovou stranou akebo o jeho zásadoch do života Lidovej strany neviem nič. Neviem tiež, ktoré osoby sa

Dr. Ivan Bielik

49

maly na miesto Š r á m k a a H á l u ujať vedenia Lidovej strany.

Otázka: Od kial poznáte Dr. C i t t u, a čo je Vám známe o jeho cestách ,ktoré tento konal do Švajčiarska a Anglie?

Odpoveď: Dr. C i t t u som poznal cez vojnu. Zastupoval som ako advokát cukrovar v S e r e d i, ktorý bol vlastníctvom rodiny S z o l d o v e j . V dobách, keď si ešte židovské spoločnosti mohly zachrániť za Slovenského štátu existenciu, tým, že predaly viac, ako policu účastin árijom, hľadali Soldovci kupcov tejto majority seredského cukrovaru. Vtedy som ja sa snažil účastiny získať pre Slovenskú banku, ale proti mne vystúpil riaditeľ cukrovarov Živnobanky H a r t m a n a zmienený Dr. C i t t a a chceli kúpiť cukrovar pre živno banku a potom údajne ho chceli ďalej predať skupine okolo poslanca T u r ě e k a a D a n i h e l a . Z tohoto sa vyvynul medzi nami obchodný boj, ktorý som však ja výhral. Pri tej príležitosti som pozhal Dr. C i t t u . Po vojne stretol som dra. Cittu v Frahe a počul som, že je bez zamestnania, lebo že ho v dobách prevratu zbavili zamestnania ako asociála. Po čase, myslím zase on mi hovoril, že sú znova našiel zamestnanie, ale už neviemv akej ranži. O jeho cestách do Švajčiarska viem z doby vojny. Ako sa pamätám, chodil on spolu s Rudolfom F r a š t a c k ý m do Švajčiarska predávať slovenský cukor. O iných cestach a výbec o jeho cestách do Anglie neviem nič. Z jeho reči po vojne som vycítil, že s H a r t m a n o m nežije už v dobrom priateľstve.

Otázka: Čo viete o tajných schôdzkach konaných na byte Dr. C i t t u v Klánoviciach?

Odpoveď: Ja som u Dr. C i t t u v Klánoviciach bol, ako sa pamätám asi dva razy a to vždy po golfovom turnaji, keď C i t t a pozval k sebe väčšiu spoločnosť. Bola tam vždy len hlučná zábava, ktorá sa pretiahla hodne do noci, ale žiadne vážne rozhovory som nepočul. O akýchkoľvek schôdzkach, či tajných, či verejných u Dr. C i t t u som nikdy nepočul.

dt. Ivan Lietava

Otázka: Zúčastňoval ste sa dôverných straničkých schôdzok-DS v byte Ursínyho a máte vedomosť o tom, ktor bol inšpirátorom týchto schôdzok?

Odpoveď: Činitalia DS sa zišli poslednú domu niekoľko krát na byte Ursínyho, nakoľko strana nemala v Prahe sekretariát. Tieto schôdzky neboli ani pravidelné, ani niejako zvlášť svolávané, ale v Prahe prítomný činitalia sišli sa u Ursínyho príležitostne, keď bolo treba prerokovať niektorú aktuálnu otázku a nebolo možné počkať na zasadnutie predsedníctva. O nejakom inšpirátorovi týchto schôdzok nemožno hovoriť a svolanie takej schôdzky nebolo nikdy oficiálne. Ja som sa na niekoľkých takýchto schôdzach účastnil a menovite to boli schôdze, keď vypukla aféra Obuchova a keď sme u Ursínyho jedlali o jeho odstúpení a o jeho nástupcovi. Ináčej podobné príležitostné schôdzky sú v politickom živote veľmi bežné.

Otázka: Máte vedomosť o nejakých tajných vyjednávaniach činitelov DS so zástupcami strany lidovej a nár. socialistickej?

Odpoveď: O akýchkoľvek vyjednávaniach zástupcov s lidovcami nevím nič. Raz bol vznikol chýr, že medzi stranou DS a nár. soc. bola uzavretá dohoda o pozdejšom splynutí týchto dvoch strán. V tú dobu prišiel do Prahy Dr. Lettrich s Dr. Hodžom a ani mi nesdelili, že sú tam a ani o účele svojej návštevy nič nehlásili. Preto som ich podozíral, že buďto vyjednávajú s nár. socialistami skutočne o nejakom splynutí alebo že boli jednať vo veci Ursínyho. Bolo to už v dobe keď som zrejme nepožíval dôvery agrárnej skupiny vo vedení DS a preto som bol náklonný veriť, že mi niečo zatajujú. Na moj priamy dotaz na dra. Hodžu mi však ten prehlásil, že nič nejednali tajného, že ich cesta nebola politická a že predomou agrárna skupina nič neskrýva. V zasadnutiach predsedníctva strany o podobných jednaniach s nár. socialistami nebolo referované a nám členom vlády nebola daná úprava ist vo vláde spolu s nár. socialistami. Napäť tomu buďto v predsedníctve alebo v iných rozhovoroch vo strane bolo vredy hovorené, že strana slobody údajne uzavrela dohodu s lidovcami o splynutí po volbách.

Otázka: Popište osobu dra. Viliinského, s kym sa -stýkal, v51 akých spoločnostiach sa pohyboval, od kedy je šefom vašieho kabínetu a vobec čo je Vám známe o jeho politickej činnosti.

Odpoveď: Dr. Viliinského som prijal za podriadeného úradníka do Ministerstva vnútorného obchodu niekdedy v roku 1946. Bol mi odporúčaný mojim ujcom Dr. Milanom Ivanikom a ministrom Dr. Jaroslavom Stránskym, ako človek veľmi schopný v otázkach hospodárskych. Behom času som viel jeho veliké kvality teoretické ale tiež veliké znalosti hospodárskeho a politického života prvej republiky. Pozhal som ho, ako sice dobrého občana republiky, ale pri tom veľkého ruského nacionalistu. Pri svojich kvalitách sa postupom času stal jedným z mojich najbližších spolupracovníkov a keď som prevzal rezort dopravy vzal som ho sebou a hneď som ho poveril vedením mojho kabínetu. Za šéfa kabínetu som ho ale menoval myslím až začiatkom tohto roku.

Dr. Viliinský bol vždy veľmi dobre informovaný, nakoľko mal početné známosti v kruhoch hospodárskych, politických a tiež cirkevných. Zprávy, ktoré mi podával sa sice neukázaly vždy pravdivými, ale viem, že mi ich podával tak, ako sa o nich doposud. Pramene mi však vždy neudával. Viem, že bol v priateľstve s Ing. Ružičkou z cukerného premyslu, že bol známy s niektorými poslancami a ako viem, bol v priateľstve tiež s niektorými úradníkmi Ministerstva vnútra. Nás stýk bol temer každodenný, on ma sprevádzal tiež na mojich cestách do Londýna, do Belgie a do Ríma a preto nejaký súhrn zpráv o našej spolupráci je nemožné podať. Viem, že hneď po vypuknutí rusko-japonskej vojny sa prihlásil na Sovietskom velyvyslanectve, ako dobrovoľník a ako viem od tej doby sa znal so splnomocneným ministrom SSSR Čičajevom. Súdim to aj z toho, že keď bol u mňa Čičajev na recepcii, videl som Viliinského s rdečne sa rozprávať jak s Čičajevom, tak i jeho paňou. Keď som potreboval niečo vybaviť na Ministerstve vnútra, požiadal som vždy Viliinského a on veci vždy vybavoval. Viem, že jeho snahou bolo pomáhať mi pri mojej akcii prevýchovy slovenských katolíkov a dostať ich na pôdu Čs. štátnosti. Pri tom využíval

svojich osobných známostí v cirkevných kruhoch. V DS mi vytýkali čo raz viacej moju dôveru voči V i l i n s k é m u, lebo ho pogažovali za agenta zprav. oddelenia Min. vnútra.

Netiem, že by mal styky inak s cudzími diplomatmi, ale myslám, že sa dozvedal o veciach z kruhov amerického veľvyslanectva nepriamo.

Otázka: Aké úkoly ste dával Dr. V i l i n s k ému po stránke politickej?

Odpoveď: Dr. V i l i n s k ý mi spracovával do formy rečí a článkov myšlienky, ktoré som mu dával a hlavne nosil mi zprávy z politického a hospodárskeho života. Túto činnosť ale konal samostatne. Inak to boli vždycky veci rezortu, ako nprkl. urovnávanie rozporov s podnikovou radou, jednania ohľadom obsadenia miesta šéfa leteckého odboru, otázka záređenia lôžkovej spoločnosti a iné veci, ktoré som vrezorte považoval za dôležité a ktoré maly tiež určitú stránku politickú.

Viem, že Dr. V i l i n s k ý sa stretol za mojho pobytu v Londýne v lette 1947 s P r í d a v k o m /krsné meno nepoznám/ a Dr. R u d i n s k ý m . Dr. V i l i n s k ý mi toto hlásil a povedal mi tiež, že o tomto stretnutí podal podrobňú zprávu Ministerstvu vnútra. No ja z opatrnosti som okrem toho napísal ešte dopis a odovzdal osobne ministru N o s k ovi. Od V i l i n s k ého viem, že Prípadok ho informoval o živote slovenských emigrantov, menovite o rozporoch medzi Ďurčanským a Sidorom. Ďalej sa pamätam, nakoľko sa to mojej osoby týkalo, že P r í d a v o k V i l i n s k ému sdelil, že v rámci DS sa chystá nová emigrácia a že o tom mala byť konaná už aj akási schôdza, na ktorej som sa mal účastniť aj ja. Emigráciu mali v zahraničí pripraviť údajne vyslenc R a k š á ny a Pittsburghský konzul K R N O . Na námetku V i l i n s k ého, že on bezpečne vie, že som sa ja žiadnej takej schôdzky neúčastnil a že o nej nieviem, P r í d a v o k mu údajne odpovedal, že keď aj možno nie, ale iní že sa jej účastnili a že predo mnou to iste preto taja, lebo v zahraničí chcú žiť z akýchsi prostredkov F r a š t a c k ého a nechcú preto, aby ich bohô mnho. Dr. R u d i n s k ý údajne žiadal Dr. V i l i n s -

H. Ivan Štefan

53

kého, aby mu dopomohol k zapojeniu sa do politického života v Republike. Ja som navrhol ministreovi Klementisovi, aby Ruďanského použili, ako agenta, ale Klementis mi s úsmievom odpovedal, že možno ho už angažoval Nosek a preto som sa už o vec nestaral.

Otázka: Zúčastnil ste sa s Ursínym vyjednávania v lidovcami a národnými socialistami keď sa malo jednať o vybodovanie protikomunistického bloku?

Odpoveď: Nie a ani o takomto jednaní neviem. Samozrejme, že sme sa príležitostne shovárali o bežných otázkach a bojoch vo vláde aj so zástupcami iných strán, ale nikdy som nepočul o nejakom oficiálnom jednaní a menovite neviem nič o utvorení alebo pripravovaní nejakého bloku.

Otázka: Čo je Vám známe o stykoch Dr. Jínu a generála Hasala s Ursínym, Lichnerom a so zástupcami strany národne socialistickej?

Odpoveď: O stykoch Ursínyho a Lichnera s menovanými neviem ničoho. Taktiež neviem o žiadnych stykoch gen. Hasala s akýmkoľvek politickými činiteľmi. Naproti tomu tak som bol informovaný, že Dr. Jína je národný socialist a predpokladal som, že má s týmito styky. Konkrétnie neviem nič a Dr. Jínu vo spoločnosti Dr. Huberta Rypku som videl len raz alebo dva razy na poľovačke niekde v blízkosti Prahy. Ako sa pamätam na jednej tej poľovačke bol prítomný aj národné socialistický poslanec Dr. Thorn. V dobách februárovej krízy, počasne už po jej riešení a to myslím hned 26. februára 1948 navštívil som Dr. Rypku a on mi sdelil na moje prekvapenie, že sa chcel shovárať s Dr. Jínom, ten ale že mu vyhýbal a nakoniec keď sa s ním predsa stretol, že mu Jína vytýkal, že národné socialistickí ministri podali demisiu.

Odtázka: Zúčastnil ste sa schôdzky vedúcich činiteľov DS deň preed čo bolo jej účelom podaním demisie, a ktorí ministri a poverenici za DS boli tejto schôdzky zúčastní?

Odpoveď: Ministri za DS sme bezprostredne pred demisiou boli spolu

Dr. Jan Rypka

54

a to v kabinete Dr. Kočvaru každý deň. Nakoľko mi to práce v rezorte dovoľovaly, bol som v tomto kabinete i ja prítomný, ale nikdy sme nezadržali žiadnu formálnu schídzku a tak jedni prechádzali a druhí odchádzali a to mimo ministrov i niektorí poslanci, či poverenici. Neviem však mimo Lettricha a Hodžu dnes už si bezpečne rozpamätať na nikoho. Rokovalo sa stále o situácii a o tom, čo máme robiť. Keď nár. socialisti prišli s návrhom podania demisie, žiadal som, aby bolo svolané predsedníctvo strany tak, ako som na prípad vyvrcholenia krízy to už bol žiadal aj na poslednom prechádzajúcom zasadnutí predsedníctva DS, ale Lettrich predsedníctvo nesvolal a nakoniec on na demisiu pristúpil a on sám osnoval tiež dopisy, ktorými sme sa členstva z vlády vzdali a ktoré sme poslali aj predsedovi vlády.

V tie dni jednal NF o ústave a preto sme sa na týchto schôdzach rozprávali aj o našom postupe vo veciach ústavy. Ja som sa práce v DS na ústave neúčastnil a požiadal o odchode Dr. Kočvaru do vlády bol naším hlavným referentom pre ústavu poverenik Dr. Beluš. On spolu s Dr. Kočvarom nás aj v NF vo veciach ústavy zastupoval. Pamätám sa, že sme my nechceli odovzdať nás návrh ústavy včaššie, ako ho odovzdajú predsedovi vlády ostatné strany. A nakoľko sa pamätáma skutočne všetky strany odovzdali svoje návrhy naraz.

Otázka: Popíšte styky gen. Ambroša so zástupcami amerického veľvyslanectva a vobec celú činnosť a aktivitu, ktorú vyvíjal v strene DS.

Odpoveď: O stykoch gen. Ambroša s Američanmi neviem nič. V DS Ambroš ako odbojový pracovník zastával značne vlyvnú pozíciu, ačkolvek bol, len členom SNR/Nebol ani členom predsedníctva a jeho schôdzok sa účastnil len na konci. Vystupoval ostre proti Kemptnému a tým, ktorí ako nespôsobliví napádala tlač. Strana ho používala hlavne vo vedení odbojových organizácií, kde mal zastupovať názory strany. O jeho stykoch v Bratislave neviem nič, lebo ja som sa v Bratislave zdržoval veľmi málo. Neviem preto, ani či bol známy s cudzími konzulmi v Bratislave.

Dr. Ivan Riečan

Ja som bol na jasen 1947 pozvaný na dvojdňovú poľovačku do Slovenského Medera. Nevylučujem, že na tejto poľovačke bol prítomný aj gen. Ambroš, ale s bezpečnosťou to už udať neviem. Ja som sa jej účastnil len druhý deň a nakoľko sa pamätám, boli tam prítomní švajciarský konzul bratislavský, potom tiež nejaký Angličan alebo Američan a zo slovenských činiteľov sa pamätám na Dr. H o d ž u, Rudolfa F r a š t a c k ého a možno tam bol aj povereník Ing. F i l o . Nevylučujem, že tam bol prítomný aj legačný radea B r u y n s . Po poľovačke bola spoločná večera, na ktorej, ako sa pamätám som sedel vedľa švajciarského konzula. Pri večeri bol rozhovor obviklý a veselý ako pri poľovačkách, len ako sa pamätám vadilo, že veľká väčšina nás nehovorila anglicky a tí Angličani nehovorili ani nemecky ani slovenský. Po večeri som hneď šiel domov, lebo nočným vlakom som cestoval do Prahy. Počul som tam, že v noci medzi tými dvoma poľovnými dňami bola väčšia zábava, následkom čoho niektorí streleci, medzi nimi určite Dr. H o d ž a odišli druhý deň z polovice poľovačky spať.

Otzážka: Máte vedomosť o tom s ktorými osobami korespondoval Dr. Vladimír F á b r y z USA, resp. prostredníctvom ktorých osôb bol tento informovaný o výsledkoch rôznych jednania a porád medzi zástupcami právových strán?

Odpoveď: Ja viem, že korespondoval a dokonca aj telefonoval svojmu otcovi Dr. Pavlovi F á b r y m u . Mimo toho viem, že poslal raz kartu Dr. Jaroslavovi Hušekovi a to po voľbách 1946. Mne poslal jeden dopis krátko po svojom odchode do Ameriky, v ktorom dopise mi navrhoval, aby na východnom Slovensku sa propagovalo ovocinárstvo. Ja som mu napísal jeden dopis a to 31. decembra 1946 z Tatier. Mimo toho nemám vôbec žiadnej vedomosti o akomkoľvek jeho styku, ale pravdepodobne si korespondoval a so svojím bratrancom Ing. Ivanom F á b r y m , ale nakoľko viem, boli to len pozdravné dopisnice. A spom tak mi povedal Ing. Fábry, keď som sa ho spýtoval, prečo mi Dr. Vladimír F á b r y nepíše a menovite prečo mi neopovedal na spomenutý moj dopis. Ing. Milan F á b r y ho vtedy charakterizoval ako lajdáka a stážoval si, že nepíše nikomu.

A. Ivan *G. Štrba*

56

Otázka: Čo je Vám známe o vplyve funkcionárov pravičiarskych strán na kľúčové pozície v našom domácom a zahraničnom obchode?

Odpoveď: Ja som sa o hospodárske otázky málo staral. Viem, že medzi stranami bol veľký zápas pri obsadzovaní vedúcich miest vo znárodenom priemysle a ako viem, tieto miesta boli zhruba obsadené podľa politického kľúča. O obsadzovaní Oblastných riaditeľstiev na Slovensku sa dohodla DS s KSS vždy v Bratislave bez mojej súčinnosti a vo vláde preto návrh za Slovensko podávali Š i r o k ý a U r s í n y . Ja sám som obsadil počasne navrh na obsadenie len miesto gen. riaditeľa ČSA/čs.aerolinie/ kde za námestka som navrhol Ing. Vladimíra D r o p p u . Učinil som to na intervenciu Dr. H o d ž u a ebo Rudolfa F r a š t a c k é h o , ktorí mi žiadosť sdelovali menom DS. Pri tom mi jak oni, tak sám Drppa na moju otázku sdelili, že veci Droppove s Dunaj plavbou sú vybavené a že Dr. H u s á k prehlásil, že KSS nemá námetky, aby Droppa bol kdekoľvek umiestnený, lenže to nesmie byť Dunaj plavba. Pri tom mi interventi za DS a tiež sám D r o p p a sdelovali, že miesto Droppu u ČSA má byť len prechodným, lebo D r o p p a a túži vrátiť sa nazpäť k riečnej plavbe. D r o p p a sám so mnou aj jednal, aby som ho navrhoval pri chystanom riešení otázky riečnej plavby ČSR za direktora riečnej organizácie. Mimo toho vidiac, že D r o p p a sa necíti dobre u ČSA, hovoril som gen. riaditeľovi ČSD R a d v aň o v s k é m u , bay sa pkkúsil Droppu umiesťniť v Čedoku. Pred časom sa hlásil u mňa D r o p p a a sdalil mi, že nemože došať pas, čo mu vadí pri výkone jeho služby. Ja som, ako sa pamätam úradnou cestou dal intervenovať na Poverenictve vnúzra, alebo na M i n i s t e r s t v e v n ú t r a , aby D r o p p o v i pas bol vydaný. Keď počas čase mi D r o p p a oznamil, že pas napriek tomu nedostal, napísal som ja osobný dopis povereníkovi vnúzra ge, F e r j e n č í k o v i , aby buďto Droppovi pas vydali, alebo mi sdelili príčinu, prečo nemože byť Drppovi pas vydaný, lebo v tom prípade musím ja voči Droppovi stiahnuť konzekvencie. Pamätam sa ešte, že po menovaní Droppu dajaký čas sa ma opýtal F r a š t a c k ý v prítomnosti H o d ž u , či je Droppa už menovaný a keď som mu prisved-

čil shovárali sa medzi sebou, že aký je Dr. Roppa nevdačný, že predtým ich každý deň morestoval, aby mu našli dajaké miesto a teraz že sa ani nepodakoval.

Otázka: Čo je Vám známe o osobe Dr. Michala Múdreho-Šebíka, najmä o jeho stykoch s diplomatickými osobami západných mocností a o jeho odchode do zahraničia?

Odpoveď: Dr. Múdreho-Šebíka som poznal, ako sa pamätám, ako poslanca DNS. O jeho činnosti v tú dobu neviem nič a počul som o ňom znova len vtedy, keď mi Dr. Lettrich písal, že menoval Dr. Múdreho buďto šéfom kabinetu, alebo šéfom prezidia svojho úradu a žiadal ma, aby som pri intervenciach Dr. Múdreho išiel tomuto podľa možnosti v ústretí. Činnosť Dr. Múdreho v DS nebola nijako patrná, menovite nezasedal po volbách v predsedníctve strany. Ako sa pamätám, Dr. Múdry často sedel vo vedľajšej miestnosti v Budove SNR, kde sme mali zasadnutia predsedníctva. Myslím, že táto miestnosť bola jeho úradovňou. S Dr. Múdrym som sa nestýkal a o jeho stykoch s cudzími diplomatmi neviem nič, ani som ních nepočul. Ani sa nepamätám, že by som kedy po volbách bol Dr. Múdreho v Prahe výdel.

O odchode Dr. Múdreho som sa dozvedel, ale už neviem od koho, ale rozhodne to neboli Dr. Lettrich, ktorý by mi to bol sčeli. Mám dojem, že Dr. Múdry odišiel ešte pred politickou krízou z februára tohto roka.

Otázka: Deň pred prehliadkou kabinetu Ursíny bol ste prítomný na schôdzke v tomto kabinete. Ktoré osoby tam boli prítomné a čo sa na tejto schôdzke prejednávalo a aký písomný material bol tam ničený?

Odpoveď: Je pravda, že pred prehliadkou v kabinete som sa den alebo dva dni stretol s ostatnými členmi vlády za DS a nevylučujem, že tam bol prítomný aj Dr. Hodža. Behom mojej prítomnosti nám Ursíny sdeľil, že bol zatknutý jeho tlačový referent Obuch. Pamätám sa tiež, že behom nášho rozhovoru prišiel do miestnosti úradník kabinetu Ursínyho - Kubrický. Dnes už neviem, či Ursíny alebo či Kubrický, alebo či obaja po

Dr. Ivan Priebe

čiastke nám sdelili, že otvorili písací stôl Obucha a že prehliadli listiny tam sa nachodiace. U r s í ny nám s určitou dávkou obavy sdeľil, počasne možno vyslovil obavu po sdelení Kubrického, že medzi spisami našli dopis buďto spolku Sv. Vojtecha, alebo inej katolíckej inštitúcie, ktorým dopisom táto inštitúcia sdeluje Obuchovi, že jeho článom nemôže uverejniť, lebo že je ppíliš ostrý. O tom, že nejaké spisy z Obuchovho stola by boli pákené, alebo inak ničené som sa dozvedel až z úradného referátu ministra vnútra vo vláde. Ja osobne som žiadne spisy z Obuchovho stola nevidel a v mojej prítomnosti sa žiadne spisy neničily, ani neprezeraly.

Otázka: Aké pokyny a príkazy na vybudovanie kuriernej služby doma a v zahraničí dal ste Vy, prípadne niektorá iná osoba z vedúcich činiteľov DS Ing. D r o p o v i ?

Odpoveď: Ing. D r o p p a ma behom svojho úradovania navštívil asi tri razy, aby mi referoval o veciach súvysiach s ČSA. Ja som mu nikdy žiadne pokyny nedal, aby vybudoval dajakú kuriernu službu a ani od neho ani od nikoho iného neviem, že by mu takéto pokyny bol niekto dal. Raz sa hovorilo, že Ing. D r o p p a a náimestok gen. riaditeľa istý pplk., na meno ktorého si nemožem spomenúť, dali si tajne dopraviť lietadlom cigarety z Egypta. Ja som dal generálovi S t a n o v s k é m u príkaz, aby toto bolo vyšetrené a pozdejšie som sa dozvedel, jak od Droppu, tak aj teraz už neviem, či od Palestínskeho konzula Nováka alebo od Egypského vyslanca K r u t s k é h o, že to bola zásielka od neho a že vec bola celkom legálnou.

Otázka: Keď ste Vy nedával žiadne pokyny Ing. Droppovi, máte vedomosť o tom, kto s vedúcich činiteľov DS dával Ing. Droppovi inštrukcie týkajúce sa naviazania stykov s Ďurčanským a Sidorom?

Odpoveď: O ničom takom neviem a nemám vedomosti ani o tom, že by sa Ing. D r o p p a bol stýkal s činiteľmi DS.

Otázka: Poznáte Lily Š i m á k o v ú, tajomníčku býv. predsedu vlády Jába U r s í nyho a čo viete o jej stykoch s členmi predsedníctva DS Hodžom, Fraštačkým, Kvetcov atď.?

Odpoveď: Paní Šimákovú poznám. Viem tiež, že sa spoločensky stýkala s H o d ž o m, menej myslím s Fraštackým, ale že by sa stýkala s inými činiteľmi DS mimo svoj úrad, o tom vedomosti nemám.

Otázka: Máte vedomosť o tom, že Šimáková udržiavala priateľské styky s členmi amerických a anglických zastupiteľských úradov?

Odpoveď: O stykoch Šimákovej s akýmkoľvek cudzincami, počasne členmi zastupiteľských úradov, nemám žiadne vedomosti.

Otázka: Poznáte kapitána Júliusa Thurzu a čo je Vám známe o tom, z podnetu koho a k akému účelu mal byť tento dosadený za generálneho riaditeľa Čs. dunajplavby?

Odpoveď: Kapitána Thurzu poznám, nakoľko bol u mňa na Ministerstve dopravy v úradnej záležitosti. Nakoľko sa pamätam, počul som čosi, že kandiduje na miesto gen. direktora Dunajplavby, ale už neviem, či som to počul od úradníkov Ministerstva dopravy alebo či som to počul niekde na Slovensku. Neviem tiež na či podnet a za akým účelom sa chcel Thurzo dostať na miesto generálneho direktora k Dunajplavbe. Ináč Dunajplavba bola spravovaná výlučne len Poverenictvom a Ministerstvo dopravy do vedenia nezasahovalo.

Raz, ako som spomenul, navštívil ma Thurzo vo sprievode ešte ko-hosi v Ministerstve dopravy a to s návrhom, aby ČSR zakúpila v Nórsku tri staršie lode značným nákladom, ktoré lode maly premávať medzi prístavmi černomořskými a Levantou. Ja som dal návrh preskúmať odborníkom na Ministerstve a keď mi tí sdali nepriaznivý posudok, návrh som zamietol.

Otázka: Čo je Vám známe o činnosti Slovensko-americkej spoločnosti, kto dal podnet k utvoreniu sa tejto spoločnosti, ktoré vlyvnejšie osoby poznáte, ako členov tejto a aký vzťah mal tato spoločnosť k americkému veľvyslanectvu?

Odpoveď: Neviem ani, že takáto spoločnosť existuje. Preto neviem odpovedať ani na vtedajšie otázky. Naproti tomu viem o existencii československo-americkej spoločnosti v Prahe, ktorej som aj ja členom. Bolo to

Dr. Ivan Procháza

60

niekedy po oslobodení, keď vznikaly v Prahe podobné spoločnosti. Ja som vstúpil do Kruhu práatel SSSR a i do Československo-americkej spoločnosti. Spolkovú činnosť v nich som však nevyvíjal a o spoločnosti čs.-americkej som vedel len to, že mi posielala tlačené pozvánky na rozličné predásky či koncerty a pod. Či a kto z vedúcich činiteľom bol alebo je členom tejto spoločnosti, nemám o tom vedomosť.

Otázka: Ktorí členovia tejto spoločnosti udržovali styk so zástupcami amerických zastupiteľských úradov?

Odpoveď: Ja neviem kto boli členovia tejto spoločnosti, ale pravdepodobne bol členom býv. direktor Živnociukru Hartma n. O tom som totiž počul niekde v Pražskej spoločnosti, že má dobré styky so Steinhardtom. Tiež oba razy čo som bol na americkom vyslanectve na recepcii som ho tam videl. Pri tomto poznamenávam, že počul som že R. Fraštacký má svoj pražský byt v tom istom dome, ako bol byt Hartmana. Viem, že známost medzi Hartmanom a Fraštackým sa datovala ešte z doby vojny, keď obaja boli činní v medzinárodnom obchode s cukrom.

Otázka: Máte vedomosť o tom, že niektorí členovia čs. amrickej spoločnosti dostávali nejaké úkoly od amerických zastupiteľských úradov a tiež Vy sám neboli ste požiadany o nejakú zvláštnu službu so strany amerického veľvyslanectva?

Odpoveď: O členoch spomenutej spoločnosti neviem absolutne nič. Ja sám osobne som žiadne žiadosti i dotazy alebo príkazy od amerického veľvyslanectva xx v žiadnej forme nedostal a jestliže sa toto vyslanectvo obrátilo na mňa, ako na ministra v úrade, musia byť o tom spisy na Ministerstve, ale sám sa na žiadon taký prípad nepamätam. Pamätam sa, že raz Ministerstvo dopravy bolo vo styku s americkým vyslanectvom, keď sa usporiadaly zájazdy amerických vojakov z okupačnej zóny v Nemecku do ČSR. V danom prípade išlo o propagančnú akciu turistickú a vec prebehla viacerými Ministerstvami, menovite bola kontrolovaná tiež Ministerstvom zahraničia MNO.

Dr. Ivan Biestr

o Otázka: Popíšte detailne vašu odbojovú činnosť po stránke ideovej a organizačnej, s ktorými osobami ste bol zapojený a uvedte podrobne ~~xxx~~-
~~xxx~~ kam smerovala táto činnosť, akým spôsobom bola prevádzaná a akých technických prostriedkov a pojítok vaša skupina a s Vami zapojené skupiny používaly.

Odpoveď: Po Mnichhove v roku 1938 začal som vyhľadávať, akosík z vnútornej potreby ľudí o ktorých som dúfal, že nesú tragédiu ČSR tak bolestne, ako ja. Boli to najmä moji stri známi: Dr. Peter Z a T k o, Dr. Ján Pauliny T ó t, Dr. Gustav H u s ák, ďalej riaditeľ Coburku Ing. R u ž i č k a a Ing. C h r a p o, časom tiež nebohý Dr. Ján J e s e n k ý a iní. V týchto rozhovoroch sme hodnotili situáciu a veľmi sa pamätám, ako sme všetci trpeli tým, že sme hevedeli, čo a vlastne vo svete deje a akú dlhú dobu bude daný stav trvať. Najhoršie bolo, že sme sa obávali, ako najväčšieho zla, že Slovensko bude rozdelené medzi okolité štaty. Niekedy začiatkom roku 1939 odcestoval som aj do Berlina, kde na čs. vyslanectve bol zamestnaný nebohý Dr. Ladislav S a t m á r y, moj starý známy, aby som aspon od neho sa dozvedel, niečo o svetovej situácii. Satmáry však mi nevedel nič povedať a preto sme hľadali iné spojenie. Poxx rozpadnutí ČSR stal sa Satmáry slovenským vyslancom vo Varšave a Dr. Z a t k o ma pozuadal, aby som znova c stoval za ním, lebo tam mám možnosť dozvedieť sa niečo nie len od Satmáryho, ale aj od Dr. Juraja S l á v i k a, ktorý bol na konci prvej republiky vyslancom v Polsku. Vtedy sme už počuli, že sa za hranicami formuje nový odboj pod vedením Dr. B e n e š a.

Ešte ~~xxx~~ pred tým z nedostatku inej možnosti pracovať na povolení penujúceho Ľudáckeho režimu spojil som sa s polskými agentami, ktorí pracovali na Slovensku proti Nemecku. Hlavný z týchto agentov vystupoval pod menom, ako sa pamätám Č á r s k y a robil náladu proti Nemecku a proti fašizmu. Neviem už kto ma s Čárskym soznámil, ale ~~xx~~ myslím, že to bol Dr. Ján Pauliny T ó t. Mimi Čárskeho stýkal som sa ešte aj s polským vojenským ataše na Bratislavskom vyslanectve ale na jeho meno sa už nepamätám. Pri svojej ceste do Varšavy mal som si aj overiť serioznosť akcie Čárskeho.

Formálne mi ku ceste dopomohli: Ing. R u ž i č k a z Coburgu a Ing. Ján O r s á g, úradník Min. zahraničia. Obaja ovšem vedeli pravý účel mojej cesty. Fripominam, že Ing. Ombág patril k mojim blízkym politickým priateľom hneď od doby, ako sa zo zahraničia vrátil do Bratislavu. Cestu som uskutočnil v lete, neviem už presne kedy v roku 1939 a to pod rúškom nákupu uhlia pre firmu Coburg. Za svojej návštavy vo Varšave, obrátil som sa aj na Polské Min. zahraničia, kde ma pozvali na obed ./.

Dr. Ján Pieln

51
62

obed dvaja podla mojej mienky vysoký úradníci, ktorých mená si však ne-pamätám. Obed sa konal v reštaurácii "Szymon i Stocky" a videl som, že majú zaujem, aby ma uhostili bez ohľadu na náklad. Tito páni mi potvrdili, že Čársky má plnomocenstvo vystupovať za Ministerstvo zahraničia. Hovorili sme o všeobecnej politickej situácii, pri čom ma ubezpečovali, že vojna nebude a že vystupovanie Nemecka proti Polsku je iba manévr zastrašovacím. Poznamenávam, že to isté stanovisko zastávali aj agenti polskí v Bratislave a Dr. S a t m á r y ma vtedy vo Varšave informoval, že podľa zpráv, ktoré získal v diplomatickom sbore, vojna skutočne nebude, lebo že minister B e c k za kulisami vyjednáva s Nemcami o odstúpení Gdanska.

Na moje slová, že sa bojíme rozdelenia Slovenska a že keď by už Polsko chcelo niečo zo Slovenska zaberat, aby ho zabralo v celosti až po Dunaj, ma moji hostitelia ubezpečili, že Polsko sa nie len neúčastní delenia Slovenska, ale bude akémukolvek delenu odporovať. Pri tom mi vysvetlili, že pre ich politiku je nemožné slúčenie Slovenska s Polskom. Polsko vystupuje vs tvrdením, že jeho obyvateľstvo je čisto Polští a popiera oprávnenosť hnutia maloruského a bieloruského. Keď by však do Polska prišiel ucelený a uvedomelý nesporne iný slovenský národ so samozrejmým právom na samosprávu, postavilo by to celú vnútornú politiku polskú hore nohami.

Keď som navštívil Dr. Sláviku, videl som v zahrade bývalého nášho vyslanectva skupinu žien, o ktorých som sa dozvedel, že to boli manželky čs. dostojušnikov, ktorí utiekli za hranice. Na spomenutom obede som spomínal i to, že podľa našich vedomostí sa už formujú nové čs. legie a to na západe. Moji hostitelia zazlievali tento krok a prehlasovali, že Česi robia chybu, keď sa obracajú zase na západ, ačkolvek najväčšiu podporu by mohli očakávať od Polska a že tedy akémukolvek české a československé legie by sa maly formovať v Polsku.

Dr. Sláviku mi prečítał dopis, ktorý bol práve obdržal od Dr. Beneša. Dr. Beneš sa bol práve vtedy vrátil z americkej cesty a tak dopis pisal už po rozhovore s Rooseveltom a tedy bol zrejme dobre informovaný. V tomto dopise Dr. Beneš predpovedal údalosti z hruba tak, ako sa ony v pozdejších rokoch aj zbehly. Menovite s určitosťou predpovedal, že vojna vypukne ešte roku 1939, že Nemci budú mať veliké počiatocné úspechy, že obsadia celú strednú Európu a možno aj Egypt, ale že bez ohľadu na jednania nemecko-ruské a bez ohľadu na americké prehlasovanie neutrality vypukne aj vojna SSSR a USA s Nemeckom, že Nemecko bude porazené a ČSR obnovená. Ešte vo Varšave som sa dohodol so S a t m ár y, že on pri vypuknutí vojny sa ihned pridá ku fronte protinemeckej. Na moj dotaz Slávikovi, či máme my zo Slovenska ist do emigracie mi tento

Dr. František

dal zápornú odpoveď a žiadal len, aby sme poslali do emigrácie nejakého katolického kňaza. Ako viem v dôsledku tohto odkazu išiel do emigrácie ~~xx~~ monsinor Macháček.

Tieto zprávy Slávikove maly na mňa rozhodujúci účinok, lebo som veril vo správnosť predpovede dra. Beneša. Prestával som preto konšpirovať s polskými agentami a moje rozhovory s mojimi politickými priateľmi smerovaly potom už na prípravu vskriesenia ČSR. Napriek sdelaniu Slávika však odišiel do emigrácie Dr. Ján Paulíny Tót.

O nejakej presnej organizácii protifašistickej však v tú dobu som ešte nevedel a moje rozhovory s mojimi priateľmi nemožu byť ešte za takú kvalifikované. Postupom času sa však grupovaly už presnejšie skupiny odbojové a zo skupin, ktoré som poznal, uvádzam na prvom mieste skupinu, ktorá uzavrela aj pesnú dohodu pod značkou "AAA"/Slovenská národná rada/ a do ktorej, ako vedúci patrili: dr. Lettrich a Dr. Husák. Ja sám som sa uzavretia tejto dohody neúčastnil, ale cítil som sa členom tejto skupiny a bol som vo styku hlavne s Dr. Zatkom a Dr. Lettrichom a po itickým rozhovormy s Dr. Husákom. S touto skupinou som bol takto vo styku až do povstania. Pozdejšie vo službách tejto skupiny stál Rudolf Fraštácký, ktorý sprostredkoval styk s Londýnom a to takým spôsobom, že nosil zprávy buďto ústné, alebo na mikrofilmoch sdelované býv. vyslancovi ČSR vo Švajčiarsku Kopeckému, ktorý ich dával ďalej do Londýna. Ja som tiež odovzdal niekolko krát Fraštackému písomný materiál na zaslanie do Londýna a pamätám, že raz na žiadost vtedajšieho riaditeľa zbrojovky, meno jeho si nepamätam, ale je to rodák od ~~xxxx~~ Brna a dnes je zamestnaný na Oblastnom riaditeľstve kovopriemyslu - odovzdal som Fraštackému píamo jeden taký mikrofilm.

Nepamätam už kedy to bolo, keď my vyzval nebohý hlavný riaditeľ Slovenskej banky Vladimír Makovický, aby som navštívil dra Vavru ~~xxxx~~ Šrobára v Trenčí. Tepličiach, že my ten chce niečo sdeliť. Ja som tak aj učinil a Dr. Šrobára mi pri mojej návštive u neho vyrozprával, že tvorí ilegálnu protifašistickú organizáciu, ktorá má pripravovať skriesenie ČSR. Vyzval ma ku spolupráci, načo som ja pristúpil. Potom som sa stretnal s Dr. Šrobárom jednak u neho v Trenčí. Tepličiach, kde myslím dvakrát bol spolu so mnou prítomný Ing. Pavel Blaho, dnešný poverenik a mimo toho som sa stretával s Dr. Šrobárom v Bratislave, kam chodil na politické rozhovory pod rúškom vedenia Slov. banky. Dr. Šrobár totiž bol členom správy a ja členom dozorného výboru tejto banky a keď som mu mal niečo sdeliť alebo všobec, keď sme ho politicky potrebovali v Bratislave, poziadal som buďto Vladimíra Makovického, alebo jeho syna Dr. Igora Makovického,

R. Jan Petru.

aby zavolali pod nejakou zámienkou dra. Šrobára do Bratislavu. Dr. Šrobár začal organizovať Národné výbory a nadviazať styk s x vládou v Londýne. Medzi spolupracovníkmi dra. Šrobára viem určiť, že boli Ing. Ján Orság, spomenutí dvaja Makovickovci, Ing. Julius Gaspárik, pozdejšie nebohý Vilim Paulíny a niektorí dôstojníci, menovite Veseloviči. Raz som bol prítpmný na tajnej schôdzke tejto skupiny u advokáta Dr. Pavloviča v Bratislave, kde som poznal aj plukovníka Urbana.

Skupina "AAA" mala obavy z neopatrného počinania dra Šrobára a preto dlho nechcela nadviazať s ním styky priamo. Dr. Zatkó a Dr. Husák preto používali časom mňa, keď chceli Dr. Šrobárovi niečo sde líť.

Myslim, že to bolo niekedy v roku 1945, keď som dostal ku konečnej redakcii prvé memorandum, ktoré malo byť zaslané vláde do Londýna. Ako viem na osnove memoranda účastnili sa: Dr. Šrobár, Ing. Orság a tiež ľudia zo skupiny "AAA". Mne memorandum odovzdal Dr. Zatkó. Keď vyskytla otázka, ako máme memorandum dopraviť do Londýna, navrhhol som, že sa ja naučím memorandum nazpamäť, odcestujem do Carihradu pod rúškom obchodu a odtiaľ pošlem memorandum písomne do Londýna. Pripravoval som preto cestu do Carihradu a zadovážil som už aj prejazdné víza madarské, rumunské a bolharské. Navštívil som tiež dra Šrobára, ktorý ma vyskúšal, či memorandum už viem nazpamäť. Prv než by som bol odcestoval, zahájil Fraštačký svoje kurirne cesty do Švajčiarska a memorandum bolo zaslané touto cestou, takže moja cesta do Carihradu sa už neuskutočnila.

Memorandum obsahovalo obšírnu zprávu o politických a hospodárskych pomeroch na Slovensku. Pamätám sa, že sme v ňom sdelovali, ako na Slovensku je pomerný blahobyt, ale akosa zmáha nie len povedomie slovensky národné, ale tiež slovenské. Myslim, že memorandum obsahovalo aj návrh na organizáciu Národných výboroch a viaceré alternatívy, ako previest prevrat na Slovensku. Jeden z týchto návrhov bol zaujimavý tým, že podľa neho mal prevrat vo vhodnú chvíľu previest ~~súhlas~~ sám slovenský snem a ako ma Dr. Šrobár informoval, vtedajší predseda snemu Dr. Sokol projavil ochotu pri tomto pomáhať a pozatýkať Tišu a celú vládu. Výhodou tohto spôsobu by ~~mal~~ bolo to, že by prevrat bol býval prevedený so súhlasom katolíkov ako takých, ale že by boli bývaly strhnuté zase v prospech ČSR aj ludácke masy. Ako viem s týmto návrhom Dr. Beneš nesúhlasil.

Poznal som tiež odbojovú skupinu zameranú socialistickeho, z ktorej som poznal Ing. Ferdinanda Frydmana, dnes na predsedníctve Sboru povereníkov a Ferdinanda Hofmanna (dnes Dvorík) / odborárs-

Ján Orság

ky pracovník, s ktorými som mával porady vo svojej advokátskej kancelárii. Táto skupina do ktorej možno patril aj František, požiadala ma, aby som ich spojil s Dr. Šrobárom. ~~Mnou~~ aranžovaná schôdza sa uskutočnila v slovenskej banke, kde táto socialistická skupina odovzdala Dr. Šrobáovi akésik memorandum. Policia prišla na stopu tejto skupiny, jej členovia boli pozatýkaní a údajne tríznením vynútili na nich priznanie aj o stykoch so mnou a s Dr. Šrobárom. Ja som sa to dozvedel cestou svojho spolupracovníka Gabriela Padušického priamo od agentov ÚSB, ktorí ma varovali, že budem zatknutý. Ušiel som preto z Bratislavu a skrýval som sa myslím dva týždne v Martine. Keď som dostal zprávu, že Mach vtedy minister vnútra napísal na aktu, aby proti mne a Šrobárovi nebolo pokračované.

Keď som sa vrátil do Bratislavu, spával som ešte za čas mimo byt, ale potom som sa volne pohyboval a skutočne nebol som policiou ani len vypočutý. Dodne neviem príčinu toho. Krátko za tým ale prišiel som od poludňa do Slovenského klubu, keď som našiel sedet celú vtedajšiu slovenskú vládu. Alexander Mach ma hned pri vstupe zavolal, aby som si sadol medzi nich a hned mi dal otázku, že čo zase nového stvárame so Šrobárom. Ja som videl, že mieri na horejšiu udalosť a povedal som mu, že medzi štyrmi očami by som mu to povedal, ale takto sa bojím, že mi ma niekto z prítomných denuncoval u ministra vnútra. Na to sa on obrátil na prítomného Tida Gašpara so slovami: "Vážení, Teba sa boja a nie mna". Potom bol rozhovor viac, ~~slovesne~~ ako dve hodiny, hlavne medzi mnou a Machom a pamätam sa, že sme hovorili veľmi otvorené a menovite sme sa preli, kto z Londýna hovorí najkrajšie. Ja som zastával názor, že Klementis, kdežto Mach tvrdil, že Dr. Paulíny Fróth. Behom debaty ktorýsi ministri, určite sa pamätam, že František nariekali, že zomrel Dr. Milán Hodža, lebože by ho bolo veľmi treba.

Viem ďalej, že v Bratislave pracovala Illegálne skupina "Flóra" ktorej vedúcou činitelkou bola pani Flóra Viestová. Ja som s touto skupinou nemal styky, ale od ľudí zo skupiny "AAA" som počul, že "Flóra" má spojenie s Londýnom a počul som stažovať si, že svojimi centralisticky naladenymi zprávami kazí pomer medzi "AAA" a Londýnom. Raz mi Fraštacký ku koncu leta 1944 celý polašený sdeľoval, že polícia zistila činnosť Flóry, že sa boji, že popri tom zistia aj iné skupiny.

Dalšia mne známa skupina sa utvárala okolo blumentálskeho farára Poždecha. S týmto som prišiel do styku pri zachraňovaní Židov, keď Poždech vystavoval Židom falošné krsné listy. Niekoľko razy sme sa navzájom navštívili a Poždech, alebo niekto iný mi tvrdili, že Poždech má spojenie so zahraničím, menovite s Londýnom a to cestou mníšskych rádov. Ja som ho prelezitostne požadal o doručení niektorých spisov touto ces -

tou,nprkl.spisov,ktoré mi doručil Eto Š á n d o r,ale nikdy som nepočul,že by spisy boly doručené a neviem,či P o z d e c h mal skutočne spomínané spojenie.

Ako ďalšia mne známa skupina pracovali socialni demokrati soskupený okolo K a p i n a j a .Myslím,že k tejto skupine patril aj Dr.Jozef Š o l t é z,dnešný poverenik a Dr. Ivan H o r v á t h,podpredseda SNR s ktorými som mával priležitostné politické rozhovory.

Tiež viem o ilegálnej činnosti mne bližšie neznámej skupiny v ktorej pracoval moj známy zo študentských čias Dr.Ján Š e v č i k,dnes štátny tajomník MNO.S týmto som mal styky,nakoľko som vedel,že on má spojenie na Moskvu a ponúkal mi,že moje zprávy bude sdeľovať do moskvy.

Na východe Slovenska pracoval moj vrstovník Dr. Cyril D a x n e r . Ten organizoval priamo partizánske sbory a bol som s ním vo styku,kým neboli zatknutý.Posledné dni pred povstaním Dr.D a x n e r doručil vzkaz aby som organizoval prepad väznice a jeho oslobodenie a doručil,t.j.dal mi tajne doručiť do mydla odtlačené väzenské klúče.Ja som však sa obrátil na vtedajšieho prokurátora Dr. V i k t o r y h o ,ktorý myslím po porade s Dr. H u s á k o m mi povedali,aby som prepad neorganizoval,lebo že Dr. V i k t o r i sám sa postará o oslobodenie Dr.Daxnera a ostatných politických väznov.

Spominam si,že na začiatku vojny som spolupracoval s mjr.Jozefom D ř í m a l o m a sl.M a l í k o v o u pri prevádzaní českých dôstojníkov a vojakov utekajúcich z protektorátu cez Slovensko a Maďarsko do Juhoslávie. B

Behom vojny som často chodil do Maďarska a to najčastejšie pri zachranovaní Židov.Okrem toho ale bol som spojkou medzi Dr. Jánom S p i š i a k o m,vtedy slovenským vyslancom v Budapešti a ilegálnymi pracovníkmi na Slovensku.Mimo mnoho rozličných zpráv zo života maďarského,ktoré sme dostávali od Spišiaka za účelom sdelenia do Londýna/ ako nprkl.kruté zaobchádzanie so sotrelenými americkými pilotmi v Maďarsku/ bol nám spišiak čenný preto,že vedel rozličnými spôsobmi dostávať od maďarov aj doverné zprávy. V Lisabone sedel,ako maďarský agent rezident Dr.Ján B a z o v s k ý,býv.advokát v Bratislave,ktorý po Mnichove ušiel do Maďarska.Tento cestou svojich špionov dostával zprávy a medzi inym nprkl.časopis "Čechoslovák" z Londýna,posielal to do Budapešte,tam to získal Dr. S p i š i a k a odovzdával mne,ktorý som to nosil do Bratislavu. Mimo toho v Budapešti som hľadal na príkaz skupiny "AAA" vysielačku,ktorú mi mal odovzdať bývalý turecký honorárny konzul v Bratislave Reizner. Teno však mi prehlásil,že žiadnu vysielačku nemá a ani keď som bol znovu k nemu vyslaný s heslom "Lampe",ani vtedy mi nedal inej odpovede.

K. Tran Redor

Okrem toho som dostal poverenie, ak sa nemýlim od škpt. k r á t k e-ho, aby som sa pokúsil naviazať styky so slovenským vojenským atašé v Budapešti, myslím menom M a r t i n o v i č. On však na moje prirodzene opatrné reči nereagoval a nereagoval ani pri opakovanej mojom pokuse, keď som mu sdelil behom reči heslo, ktoré mi povedal Krátky.

Moje cesty do Maďarska boli veľmi časté a umožnené boli tým, že som bol počas vojny členom dozorného výboru Slovenskej hospodárskej banky v Budapešti, kam ma nasadil, ako exponenta Slov. banky a akéhosi národného kontrolóra nebohý Vladimír M a k o v i c k ý .

Keď som mal odcestovať, ako som spomína do Čarihradu, dostal som inštrukcie na cestu od nebohého Jána O r s á g a . Tento mi sdelil, že v Čarihrade, alebo v Bukurešti, už sa nepamätam, je československým agentom odbojovým plk. K u m p o š , naktorého sa mám obrátiť.

V Bratislave som dostal, pravdepodobne od Dr. Z a t k u príkaz, aby som so zprávami a vobec všetkými otázkami vojenskými sa obracal na mjr. M a r k u . S týmto som prišiel hlavne do styku a on ma v kancelárii navštievoval, keď sme prevádzali francúzskych partizánov na Slovensko.

Musím spomenúť tiež Dr. K a r r v a š a, ktorý sice myslím nebol priamo členom skupiny "AAA", ale bol vo veľmi čulom styku s Dr. Zatkom s Dr. P ú l o m , s Dr. H u s á k m a so mnou a sdeloval nám veľmi cenné zprávy zo života slovenskej vlády. Počul som, že na začiatku vojny sídlil v Belehrade po svojom úteku Dr. Ján Pauliny I ó t a ďalej že v Belehrade veľmi cenné služby pre odboj konal Dr. B u l i k , advokát, Slovák z Báčky.

Spomínam si, že raz dočial akýsi obsiahly písomný dotaz anglikánskej cirkve z Londýna na slovenskú evanjelickú cirkev. Ja som tento dotaz zadiesol biskupovi o s u s k é m u v Bratislave a po nejakom čase som dostal zase anglickú odpoveď, ktorá bola poslaná do Londýna, dnes už neviem, ktorou cestou. Tiež si pamätam, že som počul spominat, že do Londýna bol poslaný plán rafinérie "A p o l l o " a možno tato rafinéria bola potom podľa neho bombardovaná. Matne si pamätam, že bolo do Londýna sdelované, že ktorísi most má neobyčajnú strategickú dôležitosť, ale už neviem, o ktorom sa to jednalo. Ja sam som dostával zprávy od riaditeľa F r a n c - l a z Dolných Hámrov a to jednak jeho zprávy o výrobe v továrnach "Sandrik", jednak mne bližšie neznáme zprávy z Brnenskej zbrojovky, ktoré cestou Francila posielal mnou spomenutý direktor zbrojovky.

Ako zaujímavú prírodu uvádzam, že keď v Turci partizáni obsadili Sklabinu, Martin a okolie, čím začalo povstanie, prišiel ku mne do kancelárie Dr. H u s á k a sdelil mi, že Dr. L e t t r i c h pogaňuje povstanie za predčasné a navrhuje, aby akcie boli ešte zastavené. Na dotaz Husáka na moju mienku bol som za pokračovanie v povstani a odcestoval som.

Dr. Vratislav Brechta

do Banskej Bystrice.

Ked som prišiel do Bystrice, našiel som tam už Dr. Šrobára a Jána Ursínyho. Na druhý deň prišli Dr. Lettrich, Dr. Husák a Dr. Púl. Sišli sme sa hned v obchodnej komore a utvorili sme prvú SNR, ktorá mala vtedy 7 alebo 13 členov. Na prvej schodzi sme sa rozstúpili na dve čiastky, jedna čiastka koncipovala proklamáciu a ja za pomoci dra. Ivana Štefánika a dra. Mikuľáša Štyka som písal prvé nariadenia SNR. Údajne ich v origynáloch mnou písané a potom behom spoločnej schody opravované naroadenia odniesol pred pádom Bystrice Dr. Jasko do hor a tak, ako mi on sám povedal, niekde v nízkych Tatrách ich spálil.

V Banskej Bystrici som zastával úrad poverenika pravosúdia a pozdejšie, keď prišiel do Bystrice aj Dr. Soltes bol poverenikom on spočiastku so mnou koordinovaný, pozdejšie som ja bol zástupcom poverenika. V B. Bystrici bola pozdejšie založená tiež strana DS pod vedením Dr. Šrobára, Dr. Lettricha a Jána Ursínyho.

Ked bolo už zrejmé, že povstanie sa musí utiahnut do hor, chceli sme zachrániť kontynuitu v nariadovacej moci SNR a preto sme svolili delegáciu, na ktorú SNR prenesla svoju moc a ktorá delegácia posledné dni odletela do Ruska. Ja som z Banskej Bystrice odchádzal z vedúcich činitelov myslím posledný a po niekoľko dnovom pochode cez hory dostal som sa do Lipt. Sv. Mikuláša. Cestou zadovážil som si falošné papiere na meno Ján Ambrož a odobral som sa s Dr. Matejom Murtinom a Dr. Jánom Porubjakom na východné Slovensko, kde sme hodlali prekročiť frontu a dostať sa do Ruska. Na východnom Slovensku som sa skrýval v obci Hrachovík pri Košiciach a priamo na dargovskej fronte v obci Ďurkov. Prechod sa mi nepodaril a tak som sa 17. decembra vrátil do Liptova, kde som sa začas ukryval v Jamníku a vo Sv. Jánne a potom som vyšiel na vrch Brtkovica, kde som sa prihlásil u škpt. Martina Kučeru, ktorý tam mal svoj partizánsky štáb. Tam ma koncom januára zastihlo oslobodenie a ja hned som dostal od gen. Č. v o o e a u auto a zaviezol som sa do Košíc.

V Košiciach som z počiatku bol tajomníkom SNR a keď Dr. Husák odcestoval do Moskvy, viedol som poverenictvo vnútra. Dr. Husák sa navrátil buď to s vládou, alebo tesne pred jej príchodom a 4. apríla som bol ja menovaný ministrom vnútorného obchodu.

Otázka: Aký je Váš pomer k Padušickému, t.č. na Poverenictve priemyslu a obchodu, čo je Vám známe o jeho spoločenských stykoch v pritomnom čase, s kym sa stýkal v minulosti, akú politickú aktivitu vyvíja a čo viete o jeho odbojovej činnosti?

Odpoveď: Gabriela Padušického mi niekedy začiatkom vojny predstavil moj spoločník dr. Viktor Černý. Vtedy sa Padušický meno-

A. František Pátor.

val ešte F a u e r . Jednalo sa o jeho záchrane, keďže bol Židom a nemohol dostať nikde zamestnanie. Pracoval celú vojnu v mojej kancelárii, ako účtovník, ale vo skutočnosti bol zamestnancom Dr. V e r n e r a, ktorý ho aj platil. Padušického poznal som vtedy, ako človeka schopného, ktorý prirodzene bol naladený silne proti fašisticky. Neviem, akým spôsobom nadviazał styk s niektorými agentami ÚŠB, ktorí boli tiež protifaštami. Vďaka tomuto svojmu spojeniu robil dobré služby jednak pre záchranu Židov, jednak pre získavanie zpráv, ktoré som ja potom sdeloval svojim odbojovým spoluprávnikom. Tiež on to bol, ktorý mňa prišiel upozorniť v lete 1944, že sa chystá moje zaistenie.

V tú dobu sa Padušický spoločensky stýkal s malým okruhom ľudí. Mimo mňa a dra. Vernera stýkal sa s nebohým Dr. Pavlom D o n á t h o m a Dr. Eugenom G l á z e l o m, úradníkom sväzu priemyslu. Keď som odišiel do B. Bystrice, stratil som s ním styk a po oslobodení, keď som sa vrátil do Bratislavu, prinásil sa ku mné a ja som mu vystavil, ako sa pamätám doporučenie pre poverenika dra. Púla. O ďalšom jeho živote viem len toľko, že sa stal vyšším úradníkom poverenictva priemyslu, že vstúpil do KSS, ale s kým sa teraz stýka spoločensky, o tom nemám žiadnych vedomostí. Zaiste by o tom vedel podať informáciu Dr. V e r n e r . Spomínam si, že Padušický ma soznámil s farárom P o z d e c h o m a viem určito, že patril do Pozdechovej odbojovej skupiny.

Otázka: Je vám známa okolnosť, že minister L i c h n e r nechával si podávať referáty o hospodárskej a priemyselnej situácii na Slovensku. Poznáte niektoré osoby na Slovensku, ktoré mu tieto referáty podávaly?

Odpoveď: O akýchkolvek referátoch z hospodárskeho života podávaných L i c h n e r o v i neviem a tiež ani neviem o nejakom záujme Lichnero - vom v hospodárskych otázkach.

Mr. Ivan Biestr

Otázka : Od kdy poznate Jána M i c h a l í k a , riaditeľa Národnej banky, čo je vám známe o jeho spoločenských stykoch a zásahoch do politickej činnosti?

Odpoveď : Menovaného poznám asi zo začiatku poslednej vojny. Viem o ňom, že je švagrom alebo iným príbuzným Jána U r s i n y h o . Behom vojny nemal som s ním styky a neviem čo robil. Myslim, že bol, počas povstania v Bystrici, ale tiež sa na to nepamätam určite. Pri obsadzovaní riadielských miest v Národnej banke po oslobodení niektorí členovia predsedjíctva DS navrhovali, aby strana podporovala kandidatúru menovaného, na ktorési z vedúcich miest Národnej banky. Naproti tomu iní členovia, menovite F r a š t a c k ý a k v e t k o tomu veľmi odporovali, poukazujúc na neschopnosť M i c h a l í k a . Ja sám som tiež poznal Michalika, ako človeka pomerne obmedzeného a teda na vyššiu funkciu nespôsobilého. O jeho spoločenských stykoch nemám blízších vedomostí. Ja sám som bol pred vojnou členom slobodomurárskej lóže v Bratislave nazvanej "Ján Kollár", avšak Michalika som ani vtedy nepoznal v kruhoch slobodomuráskych. Po oslobodení ma Michalik viackrát oslovil, že prečo som ešte nezačal spolupracovať so slobodomurármami a ak sa nemýlim, dostal som niekedy ním zaslanú pozvánku na schôdzku slobodomurárov. Len z tohto viem, že sa stýkal po vojne so slobodomurármami. Inak som ho myslim videl prilažitostne stýkať sa spoločensky s úradníkmi Národnej banky. Moj švagor Dr. Matej M u r t i n sa mi bol ponosoval, že on má dávať do poriadku umiestnenie M i c h a l í k a v nár. banke a že sa takto dostáva do osobných bojov, ktoré, ako som spomenul ohľadom Michálika vo vedení DS boli.

Otázka : Čo je Vám známe o stykoch Valérie C i f r i n e c o v e j býv. osob. tajomníčky U r s i n y h o s vedúcimi činiteľmi DS, počasne s cudzími diplomatiemi?

Odpoveď : Menovaná nebola osobnou tajomníčkou Ursínyho, ale pišárcou v jeho kabinete. V tomto svojom zamestnaní zaiste prísia do styku s činiteľmi DS, ktorí navštievovali Ursínyho kabinet, ale nemyslim, že by mimo toho mala dajaké styky s nimi, alebo že by mala styky s cudzími diplomatiemi. Jej Veľmi dobrá priateľka, menom Milka/ druhé meno neviem/ bola zamestnaná v poslaneckom klube DS a je možné, že Cifrinecová pri návštevách tejto Milky prišla do styku aj s poslancami DS. Ja osobne som Cifrinecovú poznal, keď vláda sídlila ešte v Košiciach a keď mi menovaná bola doporučená Slovenskou bankou za úradnícku ministerstva. V tomto ministerstve pracovala až do mojho odchodu do ministerstva dopravy a dokonca nejaký čas bola prijatá za úradníčku Ursínyho kabinetu. Ja som sa s ňou stýkal aj spoločensky a to až do doby asi jasene 1941. Myslim, že som jediný vedúcich činiteľov býv. DS s ktorým sa menovaná

spoločensky stýkala.

Otázka: Od kedy poznáte Ing. Dr oppu a čo je Vám známe o jeho stykoch spoločenských v pritomnom čase a o jeho činnosti z čias okupácie?

Odpoveď: Neviem presne od kedy menovaného poznám, ale určite ho znám už mnoho rokov. Som totiž priateľom jeho mladšieho brata Dr. Ladislava Dr oppu a tiež druhého brata Ing. Fedora Dr oppu. O jeho činnosti počas okupácie neviem mnoho povedať, viem len to, že bol generálnym riaditeľom Duaj plavby. Ja osobne som sa s ním nestýkal len raz, keď sa oženil a to bolo ešte myslím pred vojnou, som mu urobil návštavu spolu s mojou manželkou, nakoľko naše manželky sa stýkaly v Živene. Po oslobodení som počul, že ho pozbavili miesta v Dunajplavbe, že žije na statku rodičov svojej manželky a táto, že mu veľmi vytýka, že ho musí vydržovať. Keď bol vládou menovaný za námestka čs Aerolinií, býval podľa mojej vedomosti u námestného riaditeľa plk. Tobišku, ~~xx~~ s ktorým, ako som vybadal uzavrel aj spoločnéksé priateľstvo. Inak sa určite cez vojnu i pred ňou stýkal s Ľudmi zo Slovenského veslarskeho klubu a keď táto spoločnosť od dlhých rokov sedávala denne v kaviarni, chodieval časom medzi nich.

Otázka: Ako si vy vysvetlujete doveru a priazeň Ing. Droppu u vedenia DS, menovite u Lettricha, Lichnera a Ursínyho? V akom smysle prednieslo užšie ~~členov~~ predsedníctvo DS intervenciu o jeho dosadenie za prvého námestka generálneho riaditeľa ČSA a čo sledovalo predsedníctvo DS jeho dosadením na toto miesto?

Odpoveď: Jestli menovaní traja činitelia DS mali doveru voči Ing. Dr oppovi zakladala sa táto zaiste na tom, že Dr oppa pochádza zo známej starej slovenskej rodiny a že zaiste politicky patril k DS aj ak možno neboli organizovaní. Mimo toho pravdepodobne bol cez rodinu Pálkovskú z Mikuláša v príbuzenstve s Dr. Fedorom Hodžom. Keď ma DS požiadala, ako som uz hore spomenul, aby som navrhol Dr oppu do ČSA, nestalo sa to, ako sa pamätám žiadnym usnesením predsedníctva, ba myslím, že o tom nebolo ani rokovanie oficiálne, ale vec boja dojednana len v osobých rozporoch a určite sa pamätám, že osobne, lebo ústne ma o navrhnutie Drappa požiadali Hodža a Fraštacký. Nevylučujem ano to, že intervenoval v tom smysle u mňa aj Lettrich, ale už sa nepamätám. Nakoľko som vedel, že Dr oppa je bez zamestnania, díval som sa na intervenciu tak, ako že sa jedná jednak umiestniť Dr oppu, jednak prirodzene obsadiť miesto človekom blízkym DS. Pri tom poznamenávam, že bol xx všeobecne známe, že Drappa je schopným obchodníkom.

Otázka: Vyličte činnosť dra. Bárára, najmä pokial, ide o jeho spoločenské a oficiálne styky a aktivitu, ktorú vyvíjal v strane DS.

H. Jan Pešta,

Odpoved: Dr. Baára som vídaval jedine na zasadnutiach predsedníctva DS, kde on pri vedľajšom stolku robil zapisovatela. Mimo toho som ho nikde nevídaval a neviem s kým sa stýkal. Viem však, že bol činný v odbore mládeže DS. Ako som videl Dr. Baára požíval dovery u Dr. Lettricha.

Otázka: Kedy a kolkokrát ste podnikol cestu do Ríma? Boly to cesty oficiálne, či súkromné? S vedomím koho a za akým účelom ste tieto cesty uskutočnil? Uvedte osoby, s ktorými ste počas pobytu v Ríme prišiel do styku.

Odpoved: Prvý raz som bol v Ríme v lete 1947 a to jeden týždeň. Moja cesta bola popooficiálnou, napokolko som chcel skusovať, ako rezortný minister život na linkach ČSA a mimo toho som dávno túžil vidieť Rím. Myslím, že moju cestu moj kabinet hlásil predom predsedníctvu vlády, tak ako to robil so všetkými cestami od kedy bolo vo vláde ushesené, že členovia vlády majú svoje odchody do zahraničia oznamovať predsedníctvu vlády.

Cestu som podnikol vo sprievode šéfa kabínu Dr. Villinského a tajomníka Ing. Fábryho.

V Ríme som bol hostom na večeri u sovietského velvyslanca, kde som sa poznal so všetkými vyslancami Slovenských štátov. Mimo toho jediní oficiálne činitelia s ktorými som prišiel do styku boli: nás vyslanec Dr. Pauliny Tóth, legačný radca Leichter a legačný radca vyslnectva u Vatikánu Dr. Schvarzenberg.

Z osobnosti neoficiálnych stýkal som sa s Dr. Olšerom z Olomuca, ktorý je profesorom na Orientálnom ústave v Ríme. Tento ma sprevádzal v sade pri mojich prehliadkach rímskych pamiatok. Pri príležitosti návštevy chrámu Sv. Petra stretol som sa náhodne so skupinou mladých knazov Slovákov, ktorí ma pozvali na návštavu k sebe a pri tom udali prítomnému Dr. Olšerovi tenu adresu. Ja som pozvaniu vynoven a to vo sprievode Dr. Olšera. Neviem adresu toho domu, ešte pamätam, že to bolo vedľa chrámu Il Gesus. Pri mojej návštave bolo tam prítomné niekoľko mladých slovenských knazov, ktorých ale podľa mena neviem, lebo mená povedané mi pri predstavovaní som si nezapamätal. Jediné meno a to Ouský viem preto, lebo teraz menovaný ma poziadal, aby som mu v Prahe dal vybaviť predĺženie cestovného pasu. Na rozhovor sa už nepamätam, avšak pamätam si to, že pri odchode na ulici mi Dr. Olšer hovoril, že ako Čech mi dakuje za slová, ktoré som mladým knazom hovoril. Pri tejto príležitosti mojej rímskej cesty urobil som výlete cez sobotu a nedelu autom okolo Vezuzu do Neapola, Sorenta, kde som sa spal a potom cez Salerno vrátil som sa do Ríma. Na ceste ma sprevadzali

Dr. Ivan Lichten

Dr. Viliinský a ing. Fábry a mimo nich hestýkal som sa s nikým. Okrem osôb už spomenutých neshováral som sa v Ríme pri tejto priležitosti s nikým, menovite nie s nejakými osobami oficiálnymi alebo politickými.

Po mojom návrate uverejnené boli v niektorých časopisoch narážky na účel mojej cesty a bol som zrejme upodozrievaný, že som sa v Ríme stretol s Karolom Sidorom. Toto absolutne nezodpovedá pravde, ja som sa s ním nestretol a ani som sa o stretnutie nepokúsil a neviem ani kde býva. Preto som dal do novín uverejniť ohadenie sa proti takýmto narážkam. Ako viem od Dr. Schwarzenberga bol potom v Ríme zvlástny nás úradník, ktorý výšetril všetky moje pohyby v Ríme. Pri tejto priležitosti poznamenávam, že so Sidorom som sa v živote shováral len dva krát a to raz v roku 1919 a raz v roku 1939.

Druhý raz som bo, v Ríme na svojej ceste na Stredný vchod, keď som ta i zpäť letel cez Rím. Na ceste ta stretol som sa len s našim vyslancom Dr. Pauliny Totom a na ceste zpäť dával menovaný na moju počest večeru, na ktorej boli prítomní talianský minister dopravy a ešte asi dvaja talianskí poslanci a okrem toho tiež vyslanec Meissner a myslím aj legačný radca Leichner. Inak som sa vtedy v Ríme neshováral s nikým.

Otázka: Aký bol pomer monsiniora Macháčka a Dr. Zibrino - v i, čo viete o ich vzájomných stykoch a ich zásahoch do našej vnútropolitickej a zahraničnej politiky, ako aj o ich stykoch s cudzími diplomatmi?

Odpoveď: Priamo o týchto stykoch neviem nič a viem len toľko, že obaja boli cez vojnu spolu v Londýne, tak že prdppokladám, že sa znali.

Otázka: Aký je váš celkový uzáver o politike a vedení DS? Bola to politika plodná a prospěšná potrebám našieho ľudu a vebec možno podla vašeho názoru hovoriť o strane DS, ako e strane státotvornej?

Odpoveď: Demokratická strana mala rozhodne pekný a poctivý začiatok. Bolo to zvlášte ešte v dobe povstania, ačkolvek už vtedy trpela na chorobu rodinkárstva. Po oslobodení do DS vstúpilo členstvo, ktoré bolo zhruba totté s členstvom bývalej agrárnej strany. Komunisti boli organizovaní v KSS a katolické masy, menovite Ludáci ostali ako pozorovatelia mimo strán. Ten to stav sa zhruba nezmenil ani do februára 1948. To zaprťčinilo, že vedení DS vo skutočnosti bolo ovládané činitelmi bývalej strany agrárnej, ktorí boli na schôdzach strany hľadko vždy volení a vo svojich pozíciach neutrální. Bohužiaľ, čo raz viacej vládol v DS aj duch strany agrárnej a tak strána nevšímajúc si nových prúdov v národe a vo svete vracaťa sa duševne do rokov predvojnových. Toto bolo zhorené ešte tým, že strana usilujúc o veliké víťazstvo vo volbách snažila sa získaváť katolické i ludácke masy.

Dr. Ivan Grešík

ktoré sice predvolebnou dohodou z konca marca 1946 získala, ako voličov, ale nikdy ich duševne k sebe nepripútala a neprevychovala. Naproti tomu z obavy, že tieto masy odpadnú aj ako voliči, nebolo vo strane odvahy zbavovať sa "ludí", ktorí sa stali podozrelymi, čo do kladného postoja k ČSR. Strana postupom času sa dostala do boja na mnoho strán a to v otázkach česko-slovenských proti centralistickým snahám niektorých českých strán, ďalej proti KSS o pozície na Slovensku, ba aj voči vlastným voličom z radom "Ľudáckych", ktorí nikdy neboli voči strane uznanliví a v akonávku len negatívnu kritiku. Takto život DS bol vlastne čiste negatívny a vyčerpával sa v bojoch o záchranu pozícií. Strana trpela tiež na diletanskosť vedenia. Veľké otázky, ako otázka socializácie, otázka maďarskej menšiny a iné závažné otázky života národa a štátu nikdy neboľy na schôdzach strany prejednávané, ačkoľvek sme niekolí členovia predsedníctva oto viac krát žiadali predsedu Lettricha. Že by agrárne vedenie strany, ktoré malo stranu úplne v rukách bolo vedomé chcelo viesť stranu proti štátu, to tvrdiť nemôžem, ale rozhodne politika DS nebola politikou konštruktívou, nešla s duchom doby a teda neprospevala štátu a národu, ačkoľvek to bolo jej povinnosťou a jej poslaním.

Napriek tomu, že vo vedení strany sá tvorily skupiny, bola DS, ako som už povedal, vedená skupinou bývalých agrárnikov. Ale okrem toho vyuvinul sa v predsedníctve strany silný autokratizmus Dr. Lettricha. Lettrich nie len, že s pomocou Dr. Hodžu robil všetko sám bez dotázania sa predsedníctva ale stávalo sa i to, že Konal s Hodžom proti ustanoveniam predsedníctva. Pri tom sa osobne izoloval čoraz viacej a neboli pri stupný radám ostatných. Už aj poverenici a podpredsedovia SNR sa stážovali, že sa nemožu k nemu dostať a že musia sa mnoho dní domáhať toho, aby ich prijal.

Je pravda, že sa vo strane ozývaly stále častjšie aj hľasy kritické a to i zo skupiny agrárnej. Lettrich však bol neoblomný, ba raz keď sa dozvedel, že sa tieto nezdravé pomery stávajú predmetom súkromných porád členov predsedníctva a to bez jeho vedomia, ba proti nemu a že Lettrichova činnosť je krátilizovaná aj bývalými agrárnikmi, zahájil pasívnu rezistenciu a odprel prísť na predsedníctvo.

Ked sa blížil sjazd strany bola nálada proti Lettrichovi taká, že by už neboli bývali zvolení za predsedu. Toto on sám už tiež videl a ako som sa dôverne dozvedel, hodlal tomu predísť tak, že chcel sám odopreť kandidovať na miesto predsedu strany. Agrárna skupina ovšem si chcela podržať stranu aj ďalej v rukách a preto mal byť predsedom Ján Ursíny, ktorý bol známy, ako konciliantný a prístupnejší aj mienkam iných. Bola

St. František Pietr.

113868
75

nádej tiež v tom smere, že za predsedníctva Ursínyho sa zlepší pomer DS ku KSS. Keď ale bol sjazd už svolaný, vypukla Obuchova aféra a kandidatúra U r s í n y h o padla. V nastalej depresii sa Lettrich udržal.

Medzinárodná politika nikdy nebola predmetom úvah a rozprav vo sborových orgánoch strany. Hlavný tlačový orgán strany "Čas" pri tom mal líniu, ktorá sa zdala proti slovanskou a proti demokratickej. Písanie "Času" bolo sice často napádané v predsedníctve strany a toto sa niekoľko krát aj ushieslo na určitých opatreniach, menovite na personálnej čistke v redakcii a na pribraných nových spoľahlivých a schopných sil, ale tieto opatrenia nikdy neboli prevedené.

Za takýchto okolností bolo prirodzené, že strana upadala ideove stále viacej. Jej činnosť vlastne prestala byť ideovou a ~~sociálnou~~ strana sa vyčerpávala v existenčných bojoch na vonok a tiež v bojoch vnútorných.

Podľa mojej mienky DS mala sotrváť v duchu povstania. Pri tom mala vypracovať a uskutočňovať program konštruktívny, budovateľský hlavne na poli hospodárskom a sociálnom, mala čonajviacej síl vynaložiť na prevýchove ľudáckych mäs a snažiť sa dosiahnuť zvýšenie životnej úrovne Slovákov a ich hospodárskeho a socialného vydelenia sa Čechom, čo by zase bolo donieslo väčší súlad medzi Čechmi a Slovákmi. Vedenie sa malo starať viacej o politiku vo vysšom smysle a tak by bolo muselo zistiť, že svet vkráča do obdobia spoločnosti socialistickej a to by bolo muselo viesť stranu ku práci konštruktívnej a bolo by zamedzilo, aby strana žila len programom negatívnym v boji proti socializácii. To by podľa mojej mienky nebolo odporovalo ani toľko razy zdôrazňovanému kresťanskému základu strany, lebo veď ku socialistickej spoločnosti smerovaly aj mnohé už niekoľko desaťročí staré pápežské encikliky. Úkolem strany vedľa toho mala byť zdravá kontrola a kritika tempa a spôsobu socializácie, strana mala byť zdravou protiváhou prílišných radiálom iných strán. Strana mala byť garantom plynolusti verejného života a partnerom socialistických strán pri tom zácnom úkaze dejin, akým je spoločenská revolúcia dohodou. Podľa mojej mienky tento vzácný úkaz bol a je pri složení nášho národa nie len výhodný, ale aj uskutočniteľný.

Je pravda, že pri takomto postupe sa mohlo stať, že by strana na čas bola ztratila možno aj značnejšie množstvo svojich voličov. Vedenie strany si toto zaiste aj uvedomovalo, ale pri tom zabúdalo, že politická strana - ako som to hľásal nie len v predsedníctve, ale aj na verejných schôdzach - je nie účelom sama v sebe, ale len prostriedkom. Nie hromade-

A. Tomáš Píštr.

76

nie mocenských pozícií, ale uskutočnenie určitého ideálu má byť účelom politickej strany. Menej politikárenia a viacej filozofie je potrebné pre úspešný takéjto organizácie. Jestliže toto všetko zahrňujeme pod pojem štátotvornosti, tak DS už celkom prestávala byť štátotvornou.

Iné nemám čo udať.

Zápisnica prečítaná, skončená a schválená.

Bratislava, 24.apríl 1948.

Vypočúvajúci:

Zapisovač:

Vypočúvaný:

hrt. Al. Dr. man. J. Petruška, František Čižmar